

ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

20
ДИНАРА
1952

Годиша XXI — Број 393
Субота, 11 јул 1959

ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

ФЛАШ ГОРДОН

НЕ ОСЕЋАМ НИ КАКВО УБРАЊЕ... А ИПАК СМО ОСТАВИЛИ МАРС ИЗА СЕБЕ!

НАЛАЗИМО СЕ У СТАЊУ СЛОБОДНОГ ПАДАЊА, ДЕЈЛ! НЕ МОЖЕМО НИ ОСЕТИТИ ОВУ УЖАСНУ БРОЗИНУ! ЕВО САТУРНА И ЊЕГОВОГ ПОСТЕНА!

КАКО ЋЕ СЕ ОВО ЗАВРШИТИ, ФЛАШЕ? НА МИЛОСТИ СМО ИЛИ НЕМИЛОСТИ ТЕ ТАЈАНСТВЕНЕ СИЛЕ!

МИЛОСТ НАМ ЈЕ САД ИТЕКАКО ПОТРЕБНА! ЛЕТИМО ПРАВО ПРЕМА ЈЕДНОЈ ЦИНОВСКОЈ КОМЕТИ!

СУДАРИКЕМО СЕ С ЊОМ, ФЛАШЕ! ЗВОРОМ ДРАГИ!

КОМЕТА ЈЕ СКРЕЊУЛА! МОЖДА ЋЕМО ЈЕ ИЗБЕЊИ!

ЊЕН РЕП ЈЕ ДУГАЧАК МИЛИОНИМА МИЉА! НЕ МОЖЕМО ГА ИЗВЕЊИ! МОРАМО ПРОЋИ КРОЗ ЊЕГА!

ПРОЛАЗИМО КРОЗ КОМЕТИН РЕП... А ИПАК СЕ НИ СМО РАЗБИЛИ!

РЕП НИЈЕ У ЧВРСТОМ СТАЊУ... СА СТАВЉЕН ЈЕ ОД ГАСОВА! САМО НЕ ЗНАМ ДА ЛИ ЋЕМО У ЊЕМУ МОЋИ ДА ПРЕЖИВИМО!

ПРОШЛИ СМО КРОЗ КОМЕТИН РЕП, ФЛАШЕ!

ГЛЕДАЈ, ДЕЈЛ! ПРИБЛИЖАВАМО СЕ НЕКОМ ЧУДНОМ ПЛАНЕТОИДУ ВАН НАШЕ ГАЛАКСИЈЕ!

УСПОРАВАМО! МОРА ДА ЈЕ ОВО ЦИЉ НАШЕГ ЛЕТА!

ДА! НАШ НЕПОЗНАТИ И НЕЖЕЉЕНИ ЦИЉ!

УЛАЗИМО У ОРБИТУ ПЛАНЕТЕ!

ВОЛИМ ТЕ, ФЛАШЕ... БЕЗ ОБЗИРА ШТА ЋЕ СЕ ДОГОДИТИ... ЗАПАМТИ ТО...

ФЛАШЕ! КАКВА ЧУДНА ГРАЂЕВИНА НА ВРХУ СТЕНЕ!

НА КРОВУ ИМА ОТВОР! ЛЕТИМО ПРАВО ПРЕМА ЊЕМУ!

НАШИ РАКЕТНИ БРОДОВИ ТО МЕ СЕ И НЕ СПАДАЈУ С НАС КАО ЈУСКЕ! ВЕРОВАТНО СУ СЕ НА ИСТИ НАСИН И СКЛОПИЛИ ОКО НАС! АЛИ, ЧИЈЕ ЈЕ ОВО ДЕЛО?

ТО МЕ СЕ И НЕ ТИЧЕ! ДАЛА БИХ СВЕ НА СВЕТУ ДА НЕ БУДЕМ ОВДЕ!

И НЕЋЕШ БИТИ ДУГО, ТИ, ЖЕНО СА ЗЕМЉЕ!

НАСТАВИЋЕ СЕ

У овом броју:

- ЈЕДАН ДУБРОВЧАНИН БРАНИЛАЦ ПТОЛОМЕЈА
- РЕПОРТАЖА ИЗ ПАКЛА
- АЈКУЛА-КРИТ

СТРИПОВИ:
Ваш челик, Паја, Мака, Бим и Бум, Флаш Гордон, Прича о чуланку, Попај и Селма Зима.

СТАРИ

Човек се у почетку плашно животиња и од њих чини своја божанства. Борбо се против звери, често је побеђивао а трпео и поразе. Али је исто тако врло рано приметио да су он и његови четвороножни познаници сапутници у животу, и према томе треба да буду пријатељи и једни другима корисни. Пре много векова човек је почео да воли животиње.

Велико запрепашћење

Још у X веку постојао је у Енглеској закон по коме онај ко убије мачку мора за казну да преда количину жита потребну да се убијена мачка обешена за реп, цела покрије. Љубав према животињама се код Англосаксонаца сачувала до данашњих дана и испољавала се у разним видовима. Када је недавно директор школе за источњачке језике у Лондону Д. Рос задужен да као рекламу за једну изложбу у Лондону организује „азијски дефиле“ њему је требало око 30 слонова. Толики број није могао наћи у зоолошким баштама Велике Британије. Не верујући много у ефикасност свог апела он је огласом преко новина позвао све „љубитеље слонова“ у Енглеској да му позајме своје припитомљене љубимце. Његово запрепашћење није било мало када је већ после недељу дана добио понуду од 105 Енглеца у метрополи који на својим имањима држе слонове!

Необичан доказ истине

Љубав животиња а нарочито паса према људима је често јача од смрти. Један од најдивнијих примера те врсте потиче из XVI века: неки суревњиви витез Карла V по имену Макер, мучки је сачекао у шуми свог познаника Обри де Монтидијеа и с леђа га пробо мачем само због тога што је овај као јунак био на већем гласу од њега. Потпуно је превидео да је пас убијеног био сведок злочина. Верна животиња је толико омрзла убицу свог гавде да није пропустила ниједну прилику да испољи своју мржњу према њему. Пас је почео да лаје и режи као бесанчим осети Макеру близину и у више махова га је јавно на-

што је он и даље упорно одрицао крај је решио да двобој између човека и животиње одлучи ко је у праву.

И двобој је одржан у Паризу пред великим бројем људи. Макер је био наоружан огромном тојагом а пас само својим природним оружјем. Предвиђено је било шест рунди од по пет минута. После пете пас је би већ сав крвав и изубијан од страховитих удараца које је по глави и целом телу добио чворноватом тојагом. Али животиња је свом газди била верна до смрти и није се предавала. У три маха је она Макеру зарила своје страшне зубе у бутину а једном у леђа. Витез је исто тако био обливен крвљу али је у самртном страху да не буде оглашен кривим и даље нартао на животињу. Најзад, при крају шесте рунде зуби пса су још једном покнели рањаве Макерове тетиве на нози и побеђени витез је затражио милост. Краљ није хтео да услиши његову молбу Тражио је да се животом или смрћу једног од учесника двобоја реши питање кривице. Витез је тада покајнички клекао и пред окупљеним светом при-

ногих коња енглеске расе а трке, или расе бикова и петлова са извршним особинама тако Кинези са само њима својственим стрпљењем годинама одабирају најбоље врсте скакаваца за двобоје. Када се пред гледаоце изнесу минијатурни кавези у којима су „накострене кавгације“ већ заузеле борбене положаје сви они који се кладе држе стабла за увеличавање на оку. Извесно време они један другог вређају и изазивају стрпљиву продорно. Када се најзад отворе врата кавеза они жестоко насрну један на другог ударајући се ногама и черече један другог вилницама. Борба траје све док један скакавац потпуно не докрајчи другог.

Животиње често задивљују људе својом упорношћу и тачношћу. Голубови писмоноше су најбољи пример за то. У лепе летње дане холандски и белгиски одгајивачи силеже железницом све до Пиринеја где пуштају своје голубове са порукама намењеним неком граду у Белгији или Холандији. Један голуб је 1953 године за један дан превалио 825 километара, прелетео Пиринеје и спустио се у Амјену тачно пред прозором куће где је требало да донесе поруку. У току прошле године организовано је у Француској, Холандији

САПУТНИЦИ...

пао и зарео му своје оштре очњаче у бутине. Пошто се упркос савесним трагањима Монтидијеов убица није могао пронаћи краљу се овакво понашање пса, који је иначе био веома миран, учинило сумњиво и једног дана је позвао себи витеза Макера и изразио му је своју сумњу. Макер је одлучно оповргао оптужбе изјавивши да је са убијеним био најбољи пријатељ. Али пас је наставио да га напада и чак је мржња према убици са годинама постајала све жешћа. Најзад је краљ био принуђен да тако речите оптужбе животиње услиши и јавно је позвао витеза Макера да се оправда. По-

Двобоји животиња

Познато је да се у целом свету одржавају двобоји између разних животиња. Најнеобичнији од свих су двобоји скакаваца, који се одржавају у Кини. Као што се брижљивим одабирањем и укрштањем стварају најбоље врсте хитро-

Судбине достојне пера великог трагичара

Занимљиво је да се у Анаму за пренос порука употребљавају змије. Поруке у нарочитим облацима величине голубијег јајета оне преносе веома „савесно“ и пре ће угинути него да не обаве задатак.

Судбина неких несрећних животиња је често достојна пера највећих трагичара. Удес једног заробљеног пантера, кога је пре неколико година амерички ловац Чин Туран укрцао на брод у Сингапуру, веома је потресао. Звер је одвојена од својих малих у време када их је хранила. Отимала се беспомоћно све време силним и јавношћу која додикује њеној раси. Њена рика је у пристаништу парала небо тако да су заплашена деца бежала у куће. Брод је најзад дигао сидро и звер се мало примирила. То је уствари било само затишје пред буру. Чим је пажња чувара мало попустила она је као помамна насрнула на недовољно обезбеђене решетке свог квеца и поломиле их.

Нажалост слобода јој није могла бити од користи јер се брод налазио на пучини. Тада је на броду настала нечувена хајка. Цео дан су наоружани људи јурили пантера од котларнице и складишта у утроби брода до палубе и командног моста. Звер је изводила чуда од јунаштва и акробатије: скакала са висине од 10 метара и прескакала неколико људи заједно са широко расплетом мрежом коју су држали. Престрашени путници су умакли у кабине из којих се нису појавили 24 часа.

Када је најзад видео да му нема спаса пантер је једним скоком прелетео преко оградe брода и после неколико тренутака се нашао у пенушавим таласима Индиског Океана. Ту су несрећну мајку дочекале четири звери морских дубина — ајкуле које су пратиле брод. Али мислећи само на своје младе она се ни у морским таласима није предавала. Покушала је канцама и зубима да се брани од својих нових непријатеља. Борба је била кратка јер мати-пантер није имала довољно искуства нити снаге за борбу против морских тигрова. Четири морске немани су се почеле играти њеним телом и ускоро је на површини мора остала само велика црвена мрља.

КРКАЦ НА ПЕСКУ

Корита реке Амазон и њених многобројних притока за време кишних периода нису у стању да задрже огромну количину воде, која стално надолazi и прелива се преко обала залазећи дубоко у шуме и прашуме. Стамовници из ових крајева у то време се баве једино риболо-

Кад вода опадне

У септембру вода постепено опада и полако се повлачи у своја корита. На обалама се опет појављује пешчани појас, а шуме остају далеко. Тада настаје време корњача којих ов-

де има веома много: оне полагају јаја што је најзначајнији догађај у њиховом животу. Сто година траје њихов живот и управо толико пута и тај посао, уколико их пре тога неко не поједе. Овај важан догађај корњаче обављају уз много предострожности, која не уроди увек плодом.

У прави час

Око сто великих корњача, свака је дуга читав један метар, приближе се лагано месту које изгледа као створено за полагање јаја. Остају дуго времена у води из које вири само њихове главе на двадесетак метара од обале. За то време испитују терен очима, ушима, па чак и њухом. Кад им се учини да нема опасности онда, као на неки знак, запливају према обали, али још не излазе из воде. Само предње ноге ослањају на обалу и поново испитују околину окрећући главу на све стране. Онда на обалу излази једини мужјак који је дошао са групом женки. Пошто је и он осмотрио све и утврдио сигурност, повлачи својим кратким репом велики круг на белом песку и тиме обележава место где женке треба да снесу јаја.

У кругу

По завршеном послу мужјак се враћа у воду, а женке излазе на обалу и овака тражи угодно место али само у обележеном кругу. Затим брзо почињу да копају рупе — тако да запраше читаву околину — дубоке отприлике око 40 сантиметара и ту свака снесе око 15 јаја, белих као песак, у

меканој љусци, а великих као пинг-понг лопта.

Испуњена дужност

После овога оне брзо затрпавају рупе, поравњавају песак да не би остало трагова и журно се враћају у воду. Положиле су своје потомство у песак — извршиле свој задатак — а остало препуштају сунцу чија ће топлота помоћи да се млади, после 40 дана, излегу. А они не познају своје родитеље и вероватно се никад у животу неће с њима срести. Немају од кога да нешто науче или сазнају, већ се сами боре за свој живот. То наравно има великих тешкоћа. Чим се искобељају из песка инстинктивно траже воду и полазе трчећи, колико им то кратке ножице допуштају, према реци. Нестају у води и траже мирно место да тамо порасту. Тада су још меке, без оклопа, и беле као песак.

Апсолутна беспомоћност

Овако беспомоћне мале корњаче постају жртве многобројних непријатеља. Водене птице чекају у јатима на излазак

малих корњача. Јер то за њих претставља богато постављено трпецу. Чим се која појави из песка оне је зграбе и поједу. А ипак понека успе и да умакне. Та борба траје неколико дана. Па и оне корњаче које стигну до воде имају да преброде још многе опасности тако да преживи тек свака друга.

Онда долази човек

И кабуклоси, земљорадници-уорубеници, знају свој посао. Кад женке дођу на обалу да снесу јаја, они чекају свој тренутак скривени под дрвцем. Онда се бацају на велике корњаче и окрећу их на леђа, те им тако онемогућају бекство. У води направе отраду од колаца као неку врсту кавеза у који смештају корњаче, да би их извадили и заклали кад им устреба за храну, или их носе у велике градове где узимају за њих лепе паре.

Да корњаче не живе тако дуго, да не носе по петнаест јаја годишње и да их нема око 250 разних врста, већ одавно оне не би постојале.

СТАНОВНИЦИ ГАНЕ ЛОВЕ РИБЕ — ПО СЛУХУ

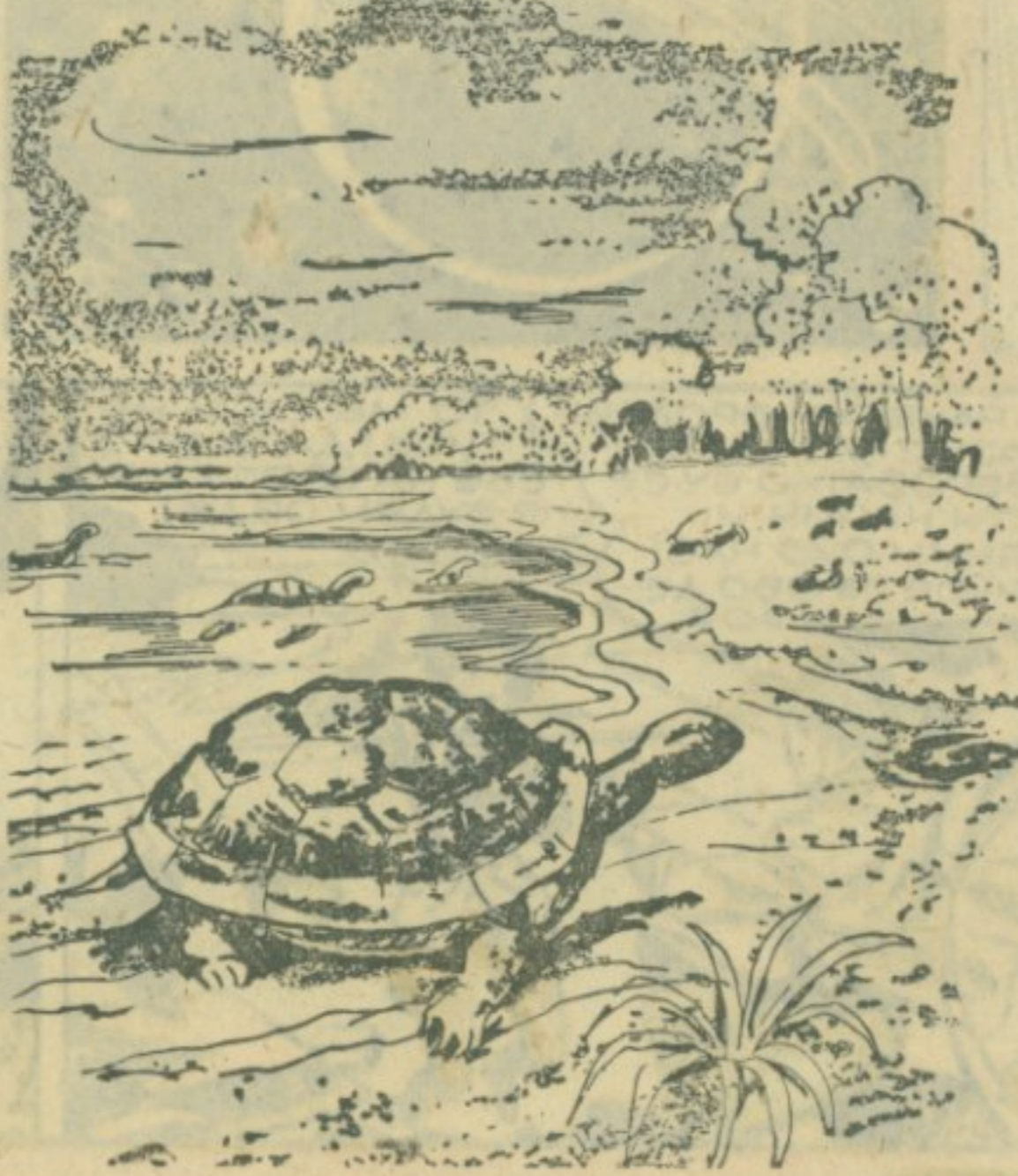
Модерно рибарење уз помоћ радара и ехолота није ништа ново за рибаре западноафричке државе Гане. Јер, они лови рибе као што су то чинили и њихови преци, готово искључиво помоћу чула слуха, пошто су још много пре савремене науке знали да рибе испуштају карактеристичне гласове.

У свом извештају који је припремио за УНЕСКО, сарадник „Бироа за језике државе Гане“ С. К. Отоо тврди да сваки рибар из Гане разуме читав низ различитих „језика“ риба. Он је у стању да на основу гласова риба одреди величину јата и тачно место где се оно налази.

Рибар, каже Отоо, седи у свом чапцу потпуно непокретан, пушта полако лопатицу весла у воду, ставља мали прет једне руке на дршку весла, а од осталих прстију и палца образује звучну цев на коју прислања уво. На тај начин он може да чује шумове и гласове из мора и да на основу њих одреди место где се јато риба налази и правац у коме се оно креће.

Када је коњ чувен...

Остаци „Карбине“, чувеног коња који се од 1890 до 1914 прославио на многим тркалиштима, разбацани су по свету. Две копите су својина неког тркачког друштва, друге две једног енглеског лорда, скелет се налази у аустралијском националном музеју у Мелбурну, лобања у ратном музеју у Окланду, а његовом кожом је превучена столица претседника једног тркачког клуба.

ЛЕТЕЋИ БИЦИКЛ — УСКОРО СТВАРНОСТ

Људи су од најстаријих времена маштали да створе летелицу која би се могла покретати енергијом створеном од покрета ногу. Чувени уметник и научник Леонардо да Винчи је са математичком прецизношћу дао нарте за прву летелицу ове врсте која је уствари претеча хеликоптера. Затим су летеће бицикле покушавали да створе браћа Рајт, Џорџ Гејли, Лијентал и Распе. Међу првима који су замислили овакву летелицу био је и један стачовник Риге.

Први покушаји са летећим бициклом извршени су у Немачкој 1930 године али нису дали о жељеним резултатима. За летелицу која би се покретала радом ногу данас су најзагре-

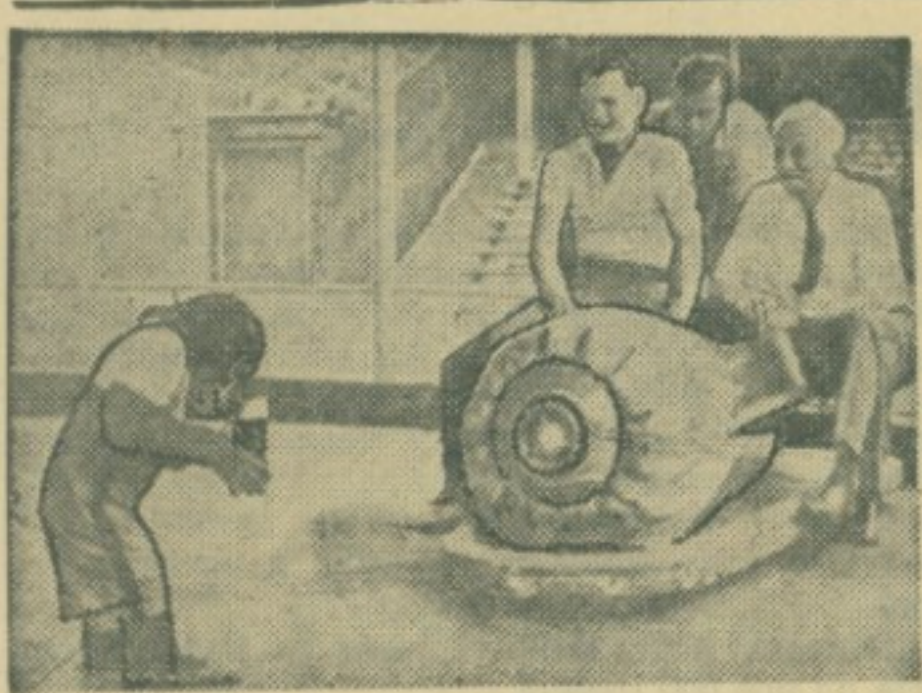
Пројект Хезелер—Вилингер

јанији британски конструктори. Они тврде да им је довољно само 10.000 фунти и сарадња неколико стручњака да би конструисали летећи бицикл који би се на висини од 3 до 6 метара одржао цео час! Првак на универзитету у Белфасту М. Т. Нонвејер сматра да летећи бицикл са пологом од рада ногу само једног човека није могуће остварити, али када би се удружило шест до осам људи могле би се створити праве летеће галије.

Најближи стварности изгледа да је пројект Немаца Хезелера и Вилингера. Њихов „апарат“ још није полетео али има ова својства која обећавају да би се једног дана могао винути у ваздух. Остварење једног овако смелог пројекта означило би праву револуцију у ваздухопловству.

НЕОБИЧАН РЕКОРД

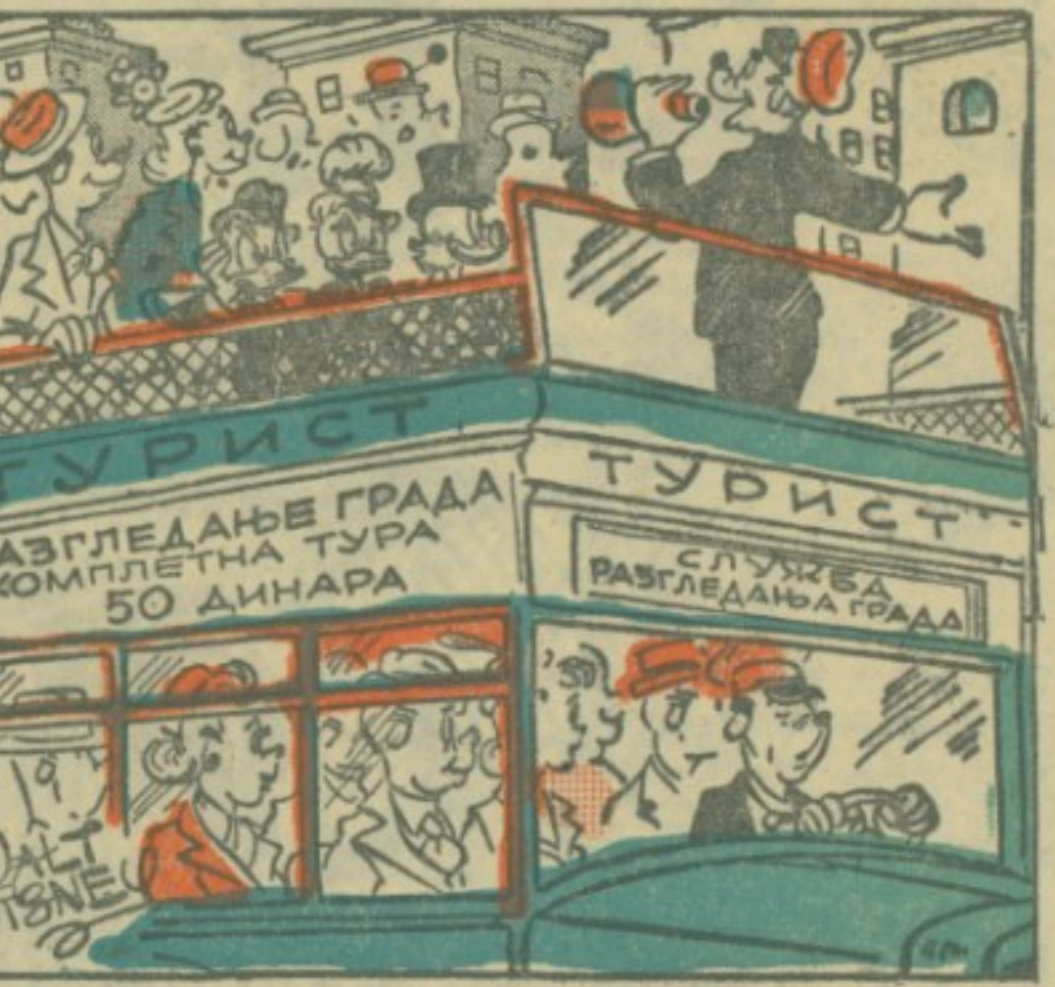
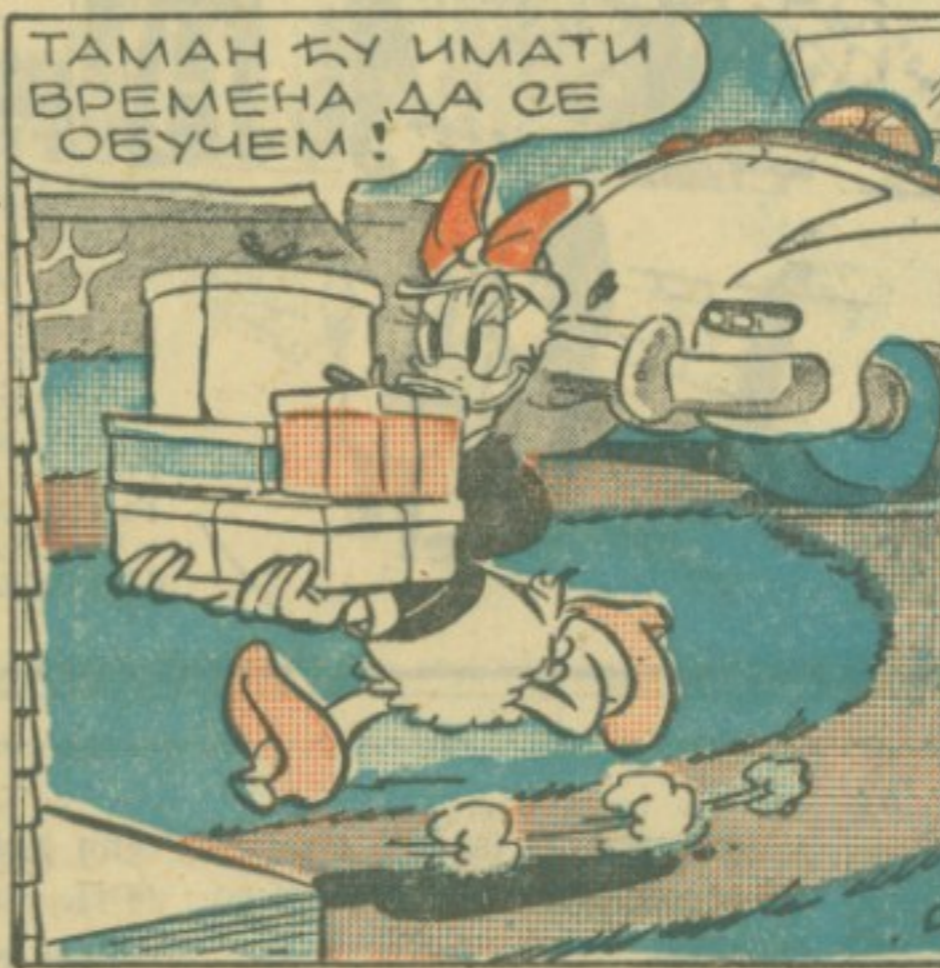
Некадашњи првак света у бојоу тешке категорије Примо Карнера морао је ових дана да буде оперисан. У томе, наравно, нема ничега чудног, али је хирурзима његова телесна тежина задала бруну. За операцију су морали да саставе два стола а сама хируршка интервенција је трајала четири часа.

МАЈМУН — ФОТОГРАФ. — Шимпанза зван „Војвода“ из Форест парка у Сент Луису снимљено је директором и своје тренера. На слици је његов успех којим би могли бити задовољни и многи аматери, па чак и професионалци.

ЈЕДАН ФРАНКАК ОШТЕТЕ добио је Чарли Чаплин. Наиме, Чарли је тужно једну француску компанију зато што је у филму „Кид“, у коме он наступа са Џеки Куганом, додала музику без његове дозволе.

ВИШЕ ТЕЛЕВИЗИКСКИХ ПРОГРАМА може да се преноси на једној линији и на велики растојања помоћу генератора који је израдила група украјинских техничара.

НАЈУПТИЈИ, НАЈОБРАЗОВАНИЈИ И НАЈИНТЕЛИГЕНТНИЈИ ПАРИСКИ ГАМЕН ЛУТАЛИЦА КОМПОЗИТОР

Композитор. Звао се Камил Сен-Санс (1835—1921). Одушевљени луталица он је из Латинског квартала у Паризу, где је рођен, доспео до Италије и Канарских Острва, навраћао до Лондона и Париза и у дубокој старости умро у Алжиру, коме је посветио своју „Алжирску свиту“. Прве поуке из музике добио је од своје тетке још када је имао две и по године, а са тринаест и зашао пред париску публику у дворани „Лјејеа“.

Путовања и све што је тада доживљавао изоштрили су његов по природи жив дух и темперамент, што се одразило и на његовој музици за коју се, као и за њега, говорило да је „прави скерцо“. Али он је и један од најпробавенијих духова свога доба, изврстан познавалац културне историје човечанства, естетичар и љубитељ реда и равнотеже. У исто време он је и пијани-

ГАМЕН ЛУТАЛИЦА КОМПОЗИТОР

ста и диригент и композитор, песник, драмски писац и аутор научних расправа, члан је разних академија и института, један је од оснивача Националног музичког друштва 1871 године.

Ученик композитора Халевија на Париском конзерваторију, Сен-Санс је заволео мир класичног стила Бетовена, Хајдна и Моцарта, али је и од многих других композитора научно понешто: поред Глука ушао је у тајне музичко-драмског стила, поред Палестрине упознао религиозни, Менделсон му је улио поверење, код Вагнера је заволео дубину, учио је код Берлиоза и Листа, волео Гуноа и Бизеа — а у свом музичком изразу остао потпуно свој, израдио свој стил и тврдио да

је „уметност пре свега облик“. Због овога је, наравно, био много нападан као усталом и због своје неприлепности према младима и отпора против нових праваца у музици: импресионизма, симболизма и других, што је правдао рецитма: „уметност је слобода, али није анархија“. Ипак пред школом прогресиста на челу са Цезаром Франком морао је да се осети побеђен.

Сасвим је разумљиво да је стваралачки дијапазон овакве музичке културе веома велики. Сен-Санс компоује од лаке соло-песмице до сложене хорове у својој опери „Самсон и Далила“, а има једанаест опера и то свих врста: комичних, балета, оперетне музике и других. Омилан му је облик концерт и има их: пет за клавир, три за виолину и две за виолинчело. Воли нарочито камерну музику, али су и његових пет симфонија као и симфоничке поеме радио слушати и значајне. Позната му је и оркестарска свита „Карневал животиња“ у којој је изразио близак природним тоновима.

ДОК У ЧАЈНИКУ загревањем на прамусу вода кључа, мали радио прикључак за чајник емитује музику. Ово „алхемичко“ чудо је стварност, јер електрична енергија која покреће радио уствари се добија непосредно претварањем топлоте у електрицитет помоћу једног малог трансформатора. Кабл који везује чајник са радиоапаратом спроводи електричну енергију произведену од пламена прамуса на вода у чајнику кључа. Чајник се још налази у лабораторији Универзитета у Питсбургу, у Америци.

Ripley's

ВЕРОВАЛИ ИЛИ НЕ!

КАПЕТАН
ГЕОРГ МОРИЦ
ФОН РОР

(1713 - 1793)

ИЗ
ТРИПЛАЦА,
У ПРУСКОЈ,
41 ГОДИНУ ПЕ-
ЊАО СЕ СВАКОГ
ЈУТРА И ВЕЧЕРИ
НА НАЈВИШЕ
ДРВО
У СВОЈОЈ
БАШТИ

У 17 ВЕКУ

СО

ЈЕ У ПЕНСИЛВАНИ-
ЈИ, ТАДА КОЛОНИЈИ,
БИЛА 6 ПУТА
СКУПЛА ОД ПШЕ-
НИЦЕ

ДВОБОЈ СЛЕПОГ ЈУНАКА

ГВИН, НАРОДНИ ХЕРОЈ ВЕЛСА, КОГА ЈЕ, ТАДА
ВЕЋ СТАРОГ И ПОТПУНО СЛЕПОГ, УВРЕДИО НЕКИ
НОРМАНСКИ ВИТЕЗ, НАГОВОРИО ЈЕ КРАЉА ВИЛИ-
ЈЕМА РУФУСА ЕНГЛЕСКОГ, ДА НАРЕДИ ВИТЕЗУ
КОЈИ ГА ЈЕ, УВРЕДИО ДА ПРИХВАТИ ДВОБОЈ НА
ЖИВОТ И СМРТ - У МРАЧНОЈ СОБИ.
ДВОБОЈ ЈЕ ОДРЖАН 1090 ГОДИНЕ У ГВИНОВОМ
ЗАМКУ И ЗАВРШИО СЕ ПОВЕДОМ СЛЕПОГ БОРЦА

АВЕРОЕС (1120 - 1198)

ЧУВЕНИ МАВАРСКИ АСТРОНОМ И ФИЛОЗОФ
ПРЕВЕО ЈЕ НА ДРАПСКИ АРИСТОТЕЛОВЕ
СПИСЕ И ТИМЕ ТОЛИКО ОДУШЕВИО ПРИНЦА
ЈУСУФА ОД КОРАДОБЕ ДА МУ ЈЕ ОВАЈ КАО
НАГРАДУ ПОКЛОНИО ОНОЛИКО ДИЈАМАНТА
КОЛИКО СУ БИЛА ТЕШКА СВА АРИСТОТЕЛОВА
ДЕЛА!

ЗИД КОЈИ
ОПАСУЈЕ ГРОБЉЕ

У ВИЛИЈАМБУРГУ (САД)

ИЗГЛЕДАО ЈЕ ТОЛИКО НЕСОЛИ-
ДАН ДА ЈЕ ЗИДАРУ КОЈИ ГА ЈЕ
ПОДИГАО, 1752 ГОДИНЕ, УСКРАКЕНО
ПЛАКАЊЕ

ЗИД СЕ ИПАК СВЕ ДО ДАНАС,
НИ ПОСЛЕ 207 ГОДИНА НИЈЕ
СРУШИО

ПОНИ

ВОЗВОТКИЊЕ
ОД ХАМИЛТО-
НА УВЕК
ЈЕ ОТВАРАО
ВРАТА
СВОЈЕ
ОГРАДЕ
КАД БИ СЕ
ПОЈАВИЛА
НЕКА
„ДАМА“

ТИПИЧАН СТАРИ УЛАНБАТОР: ГРУПА ЈУРТИ
ОКО ЖИВОПИСНИХ ХРАМОВА

УЛАНБАТОР

— »ЦРВЕНИ ЈУНАК«

У земљопису се учи да НР Монголија има нешто око милион становника на простору од 1.620.000 квадратних километара. Та огромна равнина између површине и броја становника долази отуда што у Монголији има огромних просторстава — степа и гора готово без људи — на сваки 1,5 квадратни километар долази по један становник, док код нас, наводимо ради бољег поређења, на истој површини има око 110 становника. То је

први и најјачи утисак који оставља Монголија. Највише становника, нешто преко једне десетине, концентрисано је у главном граду Уланбатору. Број становника се знатно мења у току зиме и лета јер се знами велики број номада враћа у град. Уланбатор у преводу значи „црвени јунак“ а добио је то име вато што је управо ту формирана 1921 године народна монголска револуционарна партија и народна армија. У то време место се звало Хире и било је седиште

монголског владара који је истовремено био и верски поглавица.

Положај Уланбатора је веома неповољан, али зато што су се ту одиграли најважнији догађаји око стварања Народне Републике Монголије, он је постао главно место. Налази се на висоравни од 1200 метара надморске висине, готово пустој — са веома оскудном вегетацијом. Једино на северној страни око Уланбатора има закржљалих и ретких шума. По средини места протиче река — уствари густа мрежа рукаваца који теку сваки час другим коритом. Зимом се река замрзава сасвим до дна јер је плитка а за време шест ме-

сеци хладноћа достигне минус 40 Целзијевих степени.

Лета су топла а кише је мало те је цео крај због таквих климатских услова готово пуст. Топлотна разлика у току године износи чак око 85 степени. Сихебатаров трг у Уланбатору окружен је зградама државних установа. Са трга воде на све стране широки булевар који претстављају живописну панораму модерног и старог — јавних установа, станбених зграда, кућица од дрвета и номадских јурти, које су задржале традиционални спољни облик, али унутрашњошћу им је знатно модернизована: уведена је и струја.

УНУТРАШЊИ ИЗГЛЕД ЈУРТЕ. УВЕДЕНА ЈЕ ЕЛЕКТРИЧНА СВЕТЛОСТ, А ИМА: РАДИО, ГРЕЈАЛИЦУ И РЕШО

Тежак и опасан занат

Дресерски позив није нимало лак. Људи који се посвећују њему почињу са вежбањем већ у раној младости, годинама проучавају животиње, све њихове особине и склоности. Другим речима дресер мора потпуно да познаје животињу пре него што с њом почне да ради. Поред тога, према одређеним правилима, животиња треба да буде потпуно здрава и сита, а још је важније: не сме да буде заплашена.

Славни руски дресер Дуров, који је овај занат научио још од свог деде, прича:

— У једној циркуској тачки док ја лежим на поду слон ми ставља огромну шапу на груди. Обично он то чини пажљиво тако да ме једва додирне. Али, једном за време преставе баш када је дигао ногу да је спусти на моје груди, изненада је нестало светлости. Одмах сам помислио: „Само да се не уплаши“, — и нежно му проговорио:

— Полако, Максиња, полако. Све ће бити у реду...

Кад се светлост упалила, гледаоци су премрли од страха, почели да се дижу и загледају да се мени није што догодило. Паметна животиња је своју ногу дигла и држала у ваздуху све док светлост није дошла.

Највише сам се бојао да неко из публике не викне, јер је позната ствар да су слонове јако плашљиви. Али, срећом све се добро завршило.

По мишљењу Дурова, привикнути животињу на руку дресера, значи поћи „ка њеном срцу“. Али за то треба дуго времена и труда.

Музеј леда

Недавно је у Америци отворен први музеј леда. На први поглед ова замисао потсећа на шалу каиков савременог Тила Ојленшигела. Међутим, примерци леда узети из разних слојева леденог покривача на Гренланду и Антарктику могу научницима да „испричају“ много важних ствари.

По вулканском пепелу, метеоритским честицама, разним микробима и мекхуријама ваздуха „заробљеног“ у леда, научници доносе закључке о периодима вулканске активности у поларним крајевима, о ваздушним струјањима и врстама атмосферских талого.

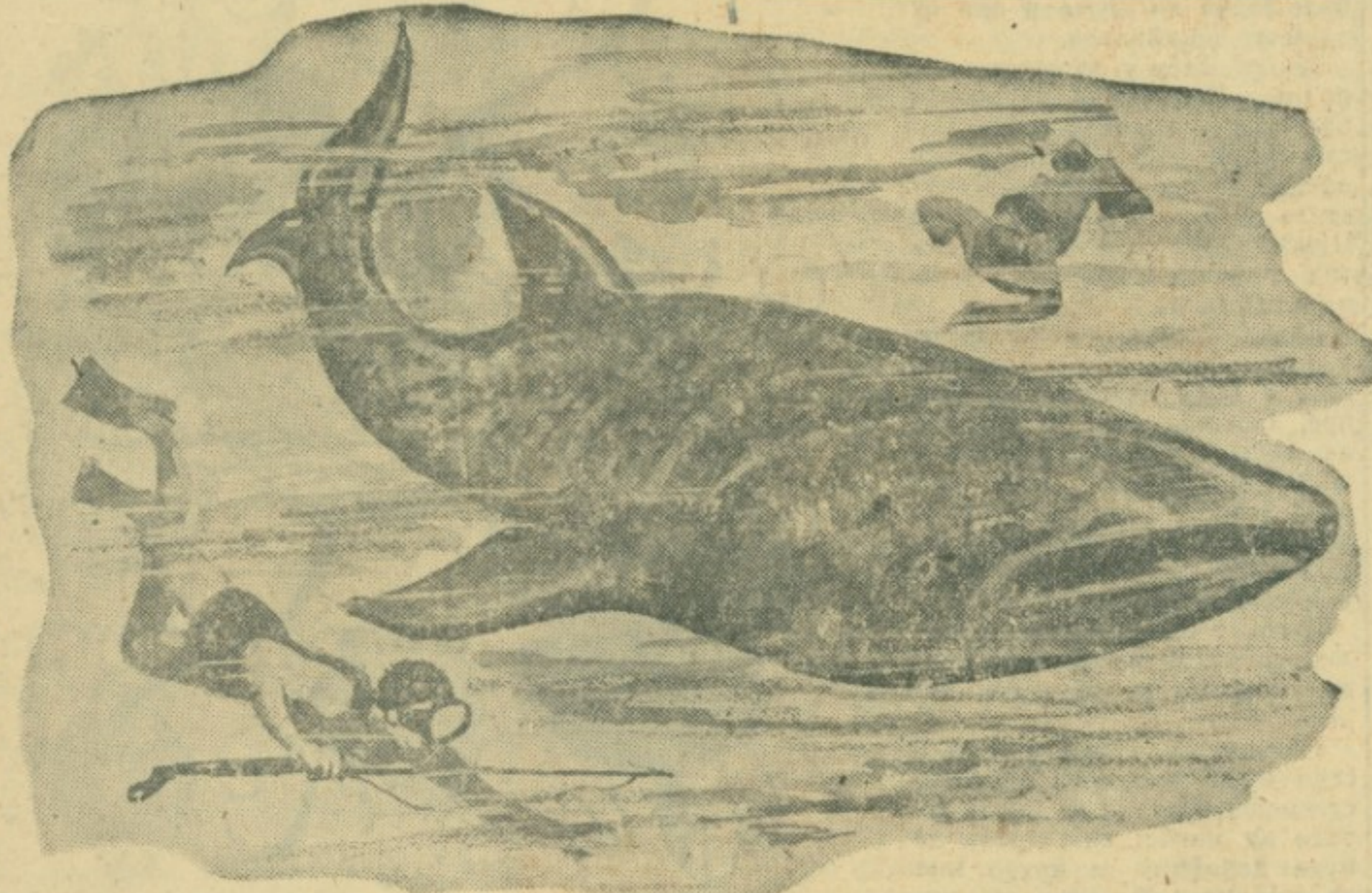
Најстарији примерак леда који се чува у хладњачама овог музеја потиче од пре 600 година.

Променили укус

Донедавно су у САД идоли најширих маса били шампиони безбола или чувени солисти џез-музике. Сада су, међутим, потпуно неочекивано наједном то постали славни романтијери, писци, научници на нуклеарном пољу, као и други интелектуалци. Идући у корак с променама, у америчком угоститељству и свуда другде у пословном свету настала је права утакмица у лажирању „новина“. Тако се сада по америчким баровима служи „кафа за интелектуалце“, шеширције продају „шеширце за развијене мозгове“, док продавци дувана препоручују својим муштеријама „цигарете за мислиоце“.

АЈКУЛА — КИТ

може бити тешка од 70 до 150 тона, а дугачка до 20 метара

У историји рибарства, поред разних догађаја, забележен је и један који се одиграо 25 априла 1934 године. Пароброд „Санта Лучија“ пловидо је према Картагини у Караибском Архипелагу брзином од 20 чворова на сат. У седам часова увече он се јако затресао и сви чланови посаде помислили су да је нека подводна стена запарала дно лађе. Уствари, кљун лађе је дубоко продро у тело једне толико велике рибе да није могао ње да се ослободи. Пуних седам часова пловидо је тако своме циљу са кљуном који је лично на ражањ. Његова брзина била је смањена на два и по чвора, јер је тело рибе давало снажан отпор.

Чудовиште које је успорило брзину тако велике лађе била је ајкула-кит, или како се научно зове ринеодон. То је највећа од свих познатих риба која може да буде дугачка до 20 метара и да тежи од 70 до 150 тона. Са њом по величини може се упоредити једино кит, али, као што знамо, кит није риба.

Рачуна се да је за 130 година, од 1829 до 1959, ухваћено свега стотину оваквих ајкула. Угледни амерички научник доктор Габер, писац најобимније студије о свим ринеодонима, није имао прилике да види ниједног живог ринеодона. Али, према исказу морнара они нису баш тако ретки. Рибари дугих пловидба сусрећу их у свим тропским морима.

Ринеодон нема чељуст месождера као што је то случај са другим ајкулама. Његови зуби, поређани у два реда дуж огромне вилице, високи су само 1 до 2 сантиметра. Зато што су тако мали има их веома много, око 10.000, а може и више. Слично киту и ринеодон, отвара огромну чељуст и увлачи читаву бујину воде. Једна шупљикава преграда пропушта воду напоље и задржава хиљаде сићушних риба, рачића и медуза. Око чудовишта се стално ствара водени ковитлац и све што му се налази на три до четири метра околно осушено је да уђе у састав његовог јеловника. Насупрот великој чељусту, пречник једнака износи једва три сантиметра, док му је јетра већа но у ма које друге животиње.

Риба са оклопом
Тврд као челик реп ајкуле — кита дуг је три метра. Мада врло мирољубива, она својим репом задаје смртоносне удареце као од шале. Тело јој је покривено правим оклопом. Све врсте ајкула прекривене су кожом која личи на крупну

шмирглу. Међутим, ринеодон је заштићен још једним слојем коже која је дебела 15 сантиметара због чега се у њу готово не може да продере. Ако су јој мишићи напети ни харпун у њу не може да се зарпије.

Доктор Вилијам Биб, специјалиста за ајкуле, описао је више необично занимљивих ловаца на ринеодоне од којих и овај. Два морнара налазила су се на бродском месту за лов држећи један велики и јак харпун. Чим се чудовиште указало, ловци су га из све снаге ударили у леђа харпунима, али од силног отпора објојца су отскочили и стропоштали се неколико метара даље. Брзо су наново дохватили харпун и погодак је успео, јер су сада ринеодону мишићи били олабављени. У том тренутку риба је заронила а 15 минута касније изишла је на површину са искривљеним харпуном као да је начињен од кукурузовице а не од гвожђа.

Ајкула-кит није плашљива, заштићена је снажним оклопом. Она често припази бродовима да своја леђа бацише о њихов труп и притом не мимосрдно скида заштитну боју.

На леђима чудовишта
Један риболовац Ханс Хас, испричао је случај који се ње му десио и да он није снимљен за филм вероватно нико не би поверовао његовој причи.

— Кад сам се приближио животињи — каже Ханс — изгледало ми је да ме радознано посматра својим малим и некако разроким очима. Шчепао сам је за реп, али ме је с невероватном снагом бацила у воду. Ништа ме у животу није тако потресло, као овај ужасан удар. Мој друг је одмах затим на њу бацио харпун, али уместо да је прободе, оружје је оставило на ње

вој харпун јој је забоден у 9 ујутру, али је савладана тек увече, пошто су је цео дан нападали харпунима и карабинима.

Ако кажемо да су се о тело ове рибе велики харпун одбијали као одовке, и да су многи месеци из карабина отскокали као кликери онда ће бити јасно зашто труп „Санта Лучије“ није могао да се ослободи свог нежељеног лова него је за то било потребно да се изврши читав мобилизација лучких радника када је брод пристао уз обалу.

Лов на лисице у граду

Општинска управа канадског града Торонта донела је недавно необичну одлуку: за сваку лисицу отстрелену у атару града исплатиће се награда од четири долара. Мада грађани Торонта радо тврде да њихов град „расте брже“ но и један други на свету, на ширем подручју Торонта трапери још и данас лове лисице, канадске куће златке и бизамске пацове.

Према званичном саопштењу министарства пољопривреде и шумарства у канадској провинцији Онтарио, чији је главни град Торонто, има дванаест ловаца-замчара чије ловачке дозволе садрже и право лова на градском атару Торонта. Уствари, у Онтарију има данас 12.000 трапера, од којих знатан део претстављају пунокрвни Индијанци, само што сви они разупињу своје замке на далеком северу Канаде.

Употреба ватреног оружја у Торонту строго је ограничена и само је страх од бесних лисица могао нагнати градске оце да распишу награду од четири долара за сваку отстрелену „тета-лију“.

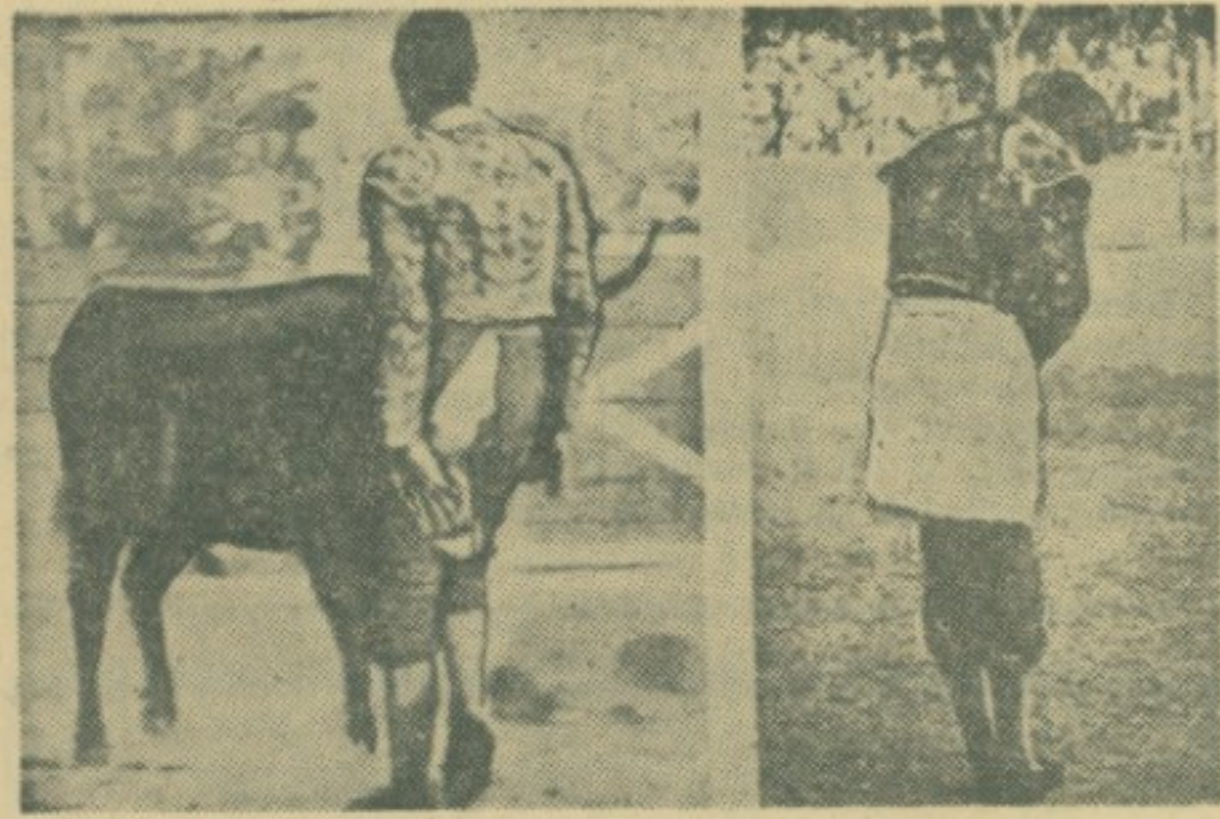
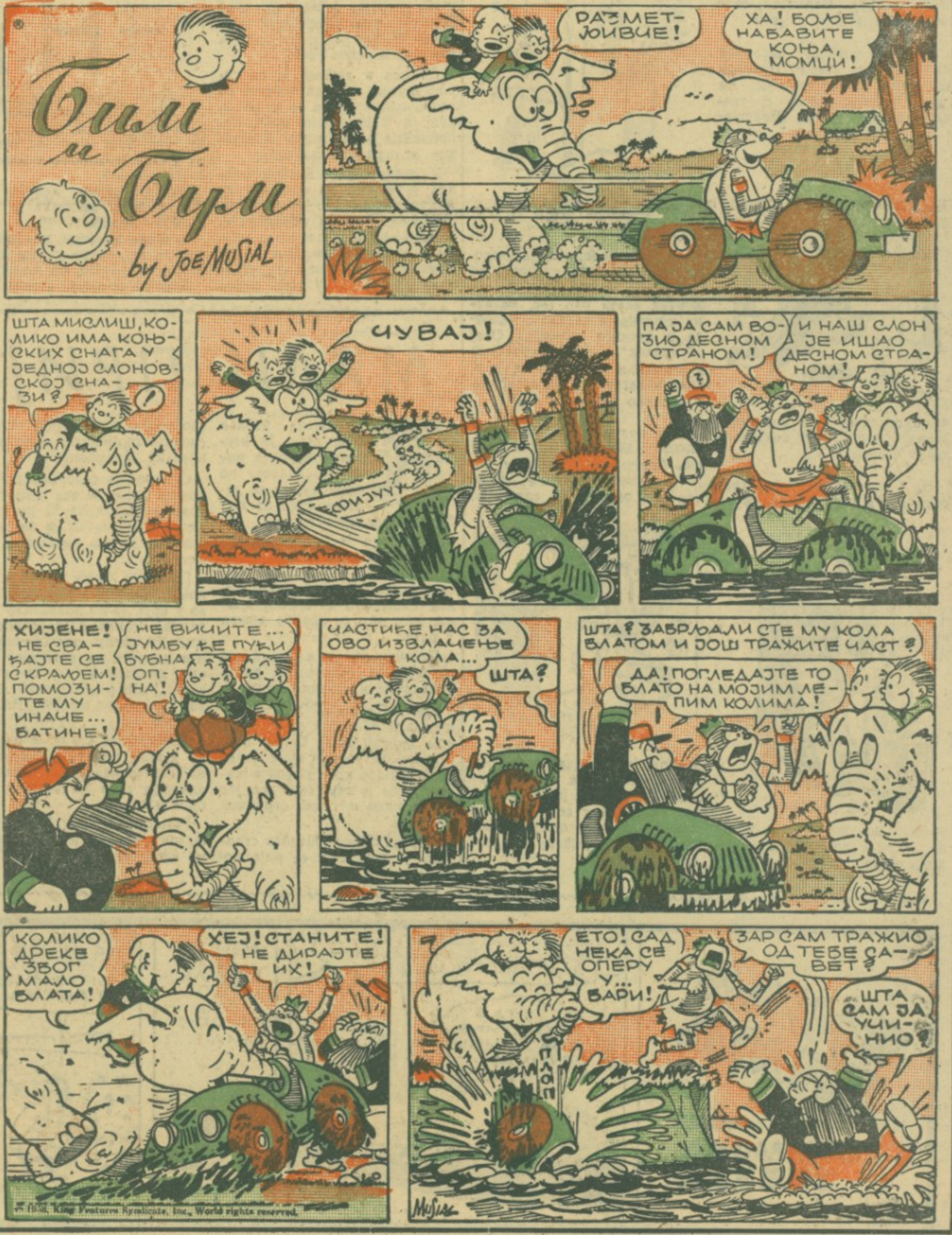
Други градови — друге опасности. У Торонту су то лисице.

Узајамна честитања

Као „прва пацијенткиња“ чувеног шведског хирурга Кларенса Крафорда, сматра се Рангхилда Тонгринг над којом је он извршио прву смелу операцију срца и ослободио је мане дотада сматране неизлечивом. У то време она је била седмогодишња девојчица. Данас јој је 25 година и мајка је крелког лечака Гунара који пружа најбољи доказ о њеном потпуном оздрављењу. Пре неколико дана професор Крафорд прослављао је свој шездесети рођендан и тада је дошло до узајамног честитања. Прва пацијенткиња је прва честитала професору славе а он њој љубког сина. Мали Гунар честитао је професору за успелу операцију над мајком а овај њему пети рођендан пошто се родно истог дана кад и мамин спасилац.

Зашто шито су сватови

Реткост је своје врсте да се моторно возило, не служећи се сиреном пробије кроз густе редове свих могућних превозних средстава — као што се то догодило недавно на веома прометном тргу Канон у либанском граду Бејруту. Нису то била ни ватрогасна ни амбулантна кола већ пет обичних камиона са сватовима. Весели гости су толико подврискивали и махали марамима да су им остали возачи услужно отварали пут.

Најсмешнија борба

Борба с биковима на Француској ривијери разликује се од борбе у Шпанији. Бика не треба убити већ му скинути кокарду између рогова, а затим бик не журниша на плашт већ на самог тореадора. Оваква врста борбе очевидно је повољнија за бика али је опаснија за човека.

Бик на овој слици је бесно фрктао и журнишао. У једном моменту тореадор је клењено на једно колено с намером да храбро изазове бика да насрне. И он је то учинио. Кад се развила прашина, гледаоци су видели свог љубимца како лежи потрбушке и поправља тоалету (слика прва). На крају је тореадор ипак победио и примио трофеј од Пабла Пикаса који се налазио међу гледаоцима ове смешне борбе с биком.

ЦИКОВСКЕ СТЕПЕНИЦЕ КАО СУНЧАНИ ЧАСОВНИК

Међивање дана и ноћи пружали су преисториском човеку једину могућност да мери и дели време. Положај Сунца и Месеца на небеском своду, плина и осека, помогли су човеку да тачније подели време. Али, он се није дуго задовољавао овим и ускоро је почео да прави вештачке „мераче времена“. Тако су постали први часовници. Стари народи Истока не само што су дан и ноћ делили на часове, већ су часове делили на половине и четвртине.

У земљама Средоземља и Истока сунчани часовници били су прве направе за мерење времена. Поред великих јавних сунчаних часовника који су служили свим грађанима, постојали су и мали,

и ноћу, и кад је сунчано и кад пада киша. У Кини су имали водене часовнике начињене на принципу претакања воде из једног суда у други.

Из Кине води порекло и светлосни уљани часовник код кога се време одређивало према утрошеном уљу које се на-

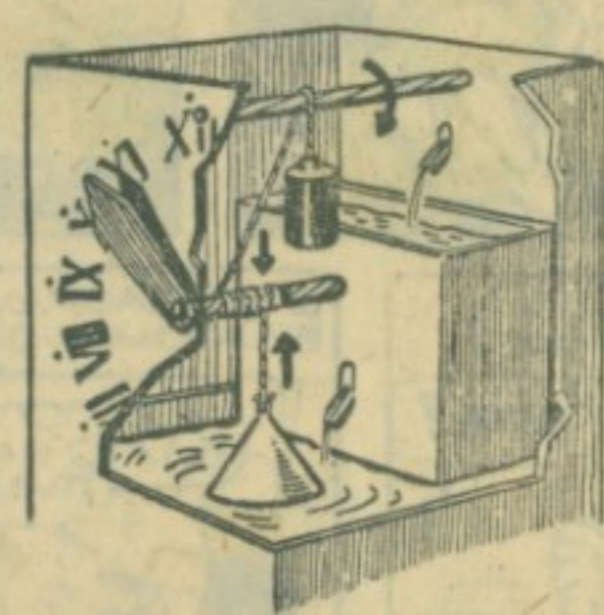
Лазило у посуди са подеоси-ма. Часовник је „радио“ само кад би светиљка горела.

Код каснијих светлосних часовника време се одређивало према дужини свеће, ко-

Ја је била подељена на „часове“. Кад би свећа догорела до одређеног места, прекидало се кончки везан око ње, метална куглица је падала и ударала о метално звонце. Овај „будилник“ — као уосталом и данашњи — морао се унапред подесити да би звонио у жељено време.

Овај водени часовник представља значајан корак јер им, бројчаник и казалицу коју је покретала снага воде. Као што се види на слици, во-

да која је дотицала у суд издизала је пловак у облику звона, обешен о једну осовину, услед чега се горњи тег спуштао и тиме покретао казалицу причвршћену за по-дугу.

ре много стотина година живеће су у селу Сјуинчан-чунг две породице: Мен и Цјан. Њихове куће су биле једна до друге и они су се често посећивали.

Једног лета у дворишту породице Мен никла је зелена биљчица — изданак тикве. После месец дана њена врежа прешла је преко оgrade и спустила се у двориште породице Цјан. Ускоро се појавио и цветић, а ујесен је израсла огромна жута тиква.

Кад је дошло време да се тиква узбере, између старица Мен и Цјан изродила се распра. Старица Мен је тврдила да, пошто је биљчица никла у њиховом дворишту, њима припада и плод, а старица Цјан је доказивала да тиква припада њима јер се зачала и сазрела у њиховом дворишту.

Дуго су се препирале и најзад, да ником не би било криво, сложише се да тикву поде-

Раскле су тикву а у њој седи једна девојчица и љупко се смеши. Поново су стали суседи да мисле: чија треба да буде девојчица и какво име да јој даду. Мислили су, мислили и назвали је Мен Цјан — ну, што значи: девојчица из породица Мен и Цјан.

Тако је девојчица живела час у једном час у другом до-му. Израсла Мен Цјан — ну у прелепу девојку, паметну и до-бру.

У то време владао је Небесним царством цар Цин Ши — хуан, исти онај који је наредио да се подигне Велики кинески зид. Народ је у масама морао да иде на градилиште. Хиљаде су умирале од глади, болести и претешког рада. А оне људе, који би покушали да побегну, хватали су царски стражари, враћали их и на очиглед свих живе их узивали.

На грађење једне од кула Великог зида радио је и младић Фан Хунг — лианг, догнан тамо из далеког Гуса.

Данима и данима је он сањао о томе како да побегне из тог пакла и врати се у родни крај, и једне кишне ноћи, непримећен од осталих, прескочио је ограду и побегао.

У расвет дана храбри младић је стигао до села Сјуинчан-чунг и сакрио се у сенци сребрних врба на обали реке. У исто време дошла је на обалу и прелепа Мен Цјан — ну. Девојка је неочекивано угледала у води слику неког чове-

О ВЕРНОЈ МЕН ЦЈАН — НУ

ка. Мен Цјан — ну уплашено викну, оклизну се и паде у воду. Фан Хунг — лианг искочи из жбуна и баци се у реку да спасе девојку.

Кад је, најзад, девојка дошла к себи, запитала је Фан Хунг — лианга:

— Како те зову, младићу, и шта те је довело у наш крај? Зашто се кријеш од људи? Девојка се одмах допала Фан

Хунг — лиангу, а на њеном лепом лицу прочитао је он тако искрено саосећање да је, не размишљајући дуго, одлучио да јој исприча све о себи.

У срцу паметне и добре Мен Цјан — ну родила се љубав према овом одважном младићу и она се одлучи да му помогне. Рекавши му да је ту причека, Мен Цјан — ну отрча кући и исприча укућанима о смелом Фан Хунг — лиангу.

Обе породице позвахе младића и, као награду што ју је спасао, понудише му девојчи-ну руку. Свадба је била прослављена још истог дана.

А сутрадан ујутру стигли су стражари и ухапсили Фан Хунг — лианга. Не обзирајући се на плач и преклињање младе жене, одведоше га они и живог узидаше у Велики зид.

Свима је било јасно да храброг младића нема више на свету. Једино Мен Цјан — ну није хтела да поверује у смрт свог вољеног. Од јутра до мрака мислила је на њега, шила му топло одело за зиму и чекала његов повратак.

И прошла је тако зима, прошло је и лето, а Фан Хунг — лианг се није враћао.

Једне ноћи јавио јој се он у сну и испричао каквом су га смрћу целати уморили.

Сутрадан ујутру Мен Цјан — ну се упутила Великог зида. Људи су јој показали место где је узидан Фан Хунг — лианг. Она се надиела над зид и горко заплакала. Сузе су капале по зиду и са сваком се од њега одвађивао по један камен. Најзад пред њеним очима указаше се остаци њеног мужа.

Мен Цјан — ну их је сахрањила, обула беле папуче у знак жалости и подако кренула на-траг, у своје село.

Надзорници који су надгледали подизање Великог зида, сазнавши да се од суза Мен Цјан — ну срушио један део, разгневише се и наредилише да се он одмах дозира. Али, ма-колично да се покушавало, зид се није могао опоравити. Ка-мење се стално одрођавало.

Не знајући шта да раде, надзорници известилише цара о жени која је својим сузама разрушила Велики зид. Цар Цин Ши — хуан нареди да му је доведу, а кад виде да је она лепша од његових најлепших жена захелје да је задржи у свом двору.

Мен Цјан — ну је размишљала, размишљала и одговорила му:

— Дођи ћу у твој двор ако ми испуниш три жеље: саградиш гробницу Фан Хунг — лиангу, подигнеш храм у његову част и најзад, сам извршиш на његовом гробу обред приношења жртве.

Цар Цин Ши — хуан је саградио гробницу Фан Хунг — лиангу и подигао је храм у његову част. Дошло је време да се испуни и трећа жеља.

По царевом наређењу на гробу Фан Хунг — лианга била је запаљена велика ломача. На њој је требало сагорети папирне новчанице, како се то обично радило у Кини.

Али кад су пара у носилици, која је била пресучена жутом свилом, принели гробу Фан Хунг — лианга, храбра жена притрчала је ломачи и бачила се у огањ.

Отада је прошло много векова али успомена на верну Мен Цјан — ну и данас још живи у народу. О њој су створене многе легенде и испеване многе песме. А део Великог кинеског зида, који се разрушио од суза Мен Цјан — ну, остао је недограђен.

МАЛИ ПРИЈАТЕЉИ

Кад жена набави пса, само је изузетно посредни интерес. Иначе, по правилу, то се дешава само из љубави према животињи.

Вероватно је то био случај и код Клеопатре која је чувала талијанске хртове. У Енглеској је пас „Сноби“ добио орден храбрости на плавој врпци, зато што се храбро држао у рату.

Пси најлазе на љубав и код списатељице, песникиња, уметница и жена славних људи.

Анета Дросте — Хилсоф написала је некролог о легендарном бернардинцу Бариу кога је убио четрдесет први човек коме је Бари хтео да спасе живот. Убио је херојског пса, јер се уплашио његових огромних чељусту.

Марија Ебнер-Ешенбах прила је псу, који се није мо-

гао одредити између два господара споменик у својој приповетки „Крамбули“.

Самоволна списатељка Лихновска имала је пса јазавичара коме је наденула 23 имена, а употребљавала их је за разне прилике према понашању самог пса.

Псетанце Жорж Сандове једном приликом окретало се брзо у круг да би дохватило свој реп. Шопен који је посматрао ту сцену овековечио је ове покрете и поклоњено нам свој познати валцер прво назван „Валцер малог пса“ а данас познат под именом „Валцер минута“.

И Франсоаз Саган је изјавила једном приликом да јој је највеће уживање да лута по природи сама уз пратњу добродог пса.

Гетеова жена, Кристијана Вулпиус важила је у своје време као „сезнајући видар“ за

псе. Њено кинолошко знање било је надалеко познато и радо је давала савете за лечење. Нажалост, њен строги супруг није био пријатељ паса, те је тек после неколико година брака успела да добије дозволу за држање једног малог пса.

Констанца Моцарт хтела је приликом једне шетње по околним Беча да испроба верност свог пса: „Подigni руку“ — рече она свом славном мужу — као да хоћеш да ме удариш и видећеш како ће пас скочити да ме брани.“

Моцарт подиже руку, али у том часу наиђе један њихов пријатељ и повика: „Види, види, зар тек три недеље у браку а већ физичко обрачунавање?“

Бина Лодобриџа има белу овчарку „Алину“. Примадона Марија Менегини-Калас ретко се може видети без патуљасте пудлице, коју је један новинар назвао „ротквица са Олимп“.

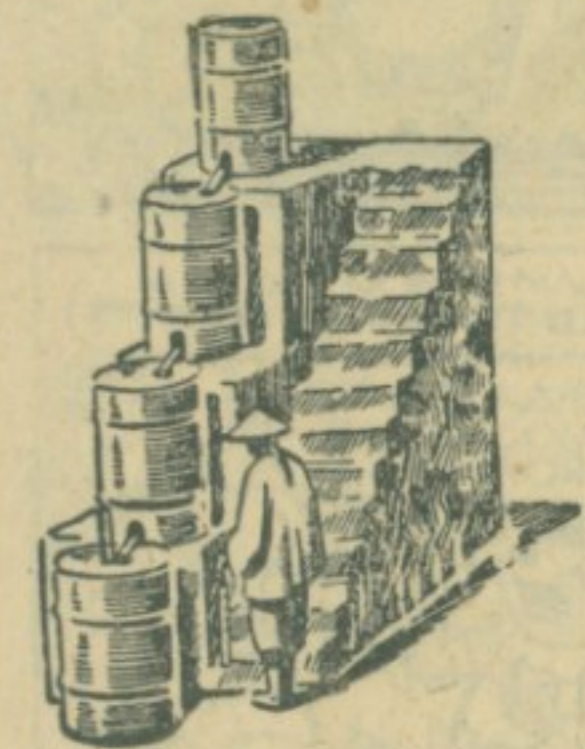
МИНИЈАТУРНИ ТЕЛЕПРИНТЕР

На изложби модерних средстава за везу, која ће се одржати у Лисабону, биће поред осталог приказан и телепринтер, велик једва као обична писаћа машина. У минуто он може да откуца сто речи што значи да је у поређењу са садашњим телепринтерима дво-струко бржи.

Пошто је тако направљен да му неће сметати нагињање авиона, он ће први пут бити монтиран на једном путничком авиону који лети на линији Европа—Америка. Служиће као пријемник за извештаје о времену, који су неопходни пилоту.

че, а сенка коју су оне бацале на бочне лукове показивала је часове.

На Сунце се не може увек ослонити и због тога су људи

упорно покушавали да начини „мераче времена“ који би подељено служили и дању

САД ЋУ ВАС ОДВЕСТИ НА ЈЕДНО ЗАЈСТА ИЗВАНРЕДНО МЕСТО, ШЕФЕ!

ШТА? НАПУСТИТЕ ОВАЈ ДИВНИ СУНЧАНИ ПРЕДЕО?

АВИОН ЈЕ ПРЕЛЕТЕО ЈОШ МНОГЕ МИЛЕ..

ЗАИМЕ СВЕТА! ШТА ЈЕ ОВО! НИЧЕГ СЕМ ВРУКИНЕ И ПЕСКА!

ОВО ЈЕ ПУСТИЊА САХОТИ, ШЕФЕ! ЗАР НЕ МОЖЕТЕ СЕБИ ДА ДОЧАРАТЕ ШАТОРЕ, КАРАВАНЕ КАМИЛА, УЗБУДЛИВЕ ДОЖИВЉАЈЕ?

ОБДАН ЈЕ ЈОШ ЛЕПШЕ!

**СИМА
ЗИМА**
КАО
ФИЛМСКА
ЗВЕЗДА

ЈЕДАН ДУБРОВЧАНИН

лијанског календара, па је папа Гргур XIII позвао најчужвије европске математичаре и астрономе да дођу у Рим и изложе своје мишљење о овом важном проблему.

Међу позванима био је и наш Наљешковић. Али учени трговац није се могао одазвати овом позиви који је и за њега и за његов град значајно велики почит, јер је био већ стар и није се усудио да крене на тако далек и тебан пут. Остао је код своје куће, у Дубровнику, где је потом, крајем 1587. умро.

У Рим је, међутим, послао своју расправу о календару и његовој реформи. На уменом скупу она је била прочитана и веома запажена и похваљена од многих, па и од стране тада најчужвијег математичара Клависуса и од самог папе.

Небеске сфере

Дело у коме Наљешковић брани Птолемејев систем штампано је на италијанском језику, 1579. године, у Млецима, где је наш писац неко време боравио. Назив му је „Дијалог о сфери света“, а ни сано је у облику дијалога — тада омиљеног начина писања научних дела — који воде сам Наљешковић и његов пријатељ Марин Братуловић, такође астроном-аматер.

Сасвим у духу својих ближих и даљих претходника, Наљешковић сматра да је Земља окружена концентричним сферама, које су наслане једна поврх друге као лушке у главици црног лука. Она најдаља сфера, спољна, која обухвата све остале, зове се примом мобиле, први покретач. Испод ње налази се небески свод или сфера звезда некретница, а затим се ређају, све једна испод друге и све мање сфере седам планета: Сатурна, Јупитера, Марса, Сунца, Венере, Меркура и Месеца. У оно време Сунце и Месец убрајани су у планете, тела која се крећу, за разлику од звезда некретница чији се узајамни положаји на небу не мењају.

Све ове сфере окрећу се, каже Наљешковић, свака за себе и различитом брзином, с

тим што се оне, најближе Земљи окрећу најбрже, а остале све спорије. Тако се, по њему, сфера Месеца окрене за 27 дана, сфере Сунца, Венере и Меркура за годину дана, а остале: Марсова, Јупитерова и Сатурнова, за 2, 12 и 30 година. Сфери некретница пак потребно је 36.000 година да начини цели круг око Земље. Осим тога, све ове сфере учествују у дневном кретању које се обавља за 24 часа, али у смеру супротном од њиховог главног кретања.

Противник Коперника

На овај начин, приказан само у својој основи, објашњавана су пре Коперника кретања планета, Сунца и Месеца, уз претпоставку да свако од ових тела има своју кристалну сферу за коју је на неки начин привршено, па га та сфера носи са собом у круг око Земље.

Када је Наљешковић умро, у његовој веома скромној заоставштини нађено је нешто астрономских инструмената и књига. Не зна се да ли је међу овим књигама било и чувено Коперниково дело, оно које је из основа именовано схватање човечанства о положају и улози Земље у васиони, али свакако да га је дубровачки астроном читао, или је бар знао за његову садржину. Можда му је управо неслагање са великим Пољском послужило као повод да напише и објави своју књигу, у којој је побрљао нека тврђења и доказе присталица новог система васионе.

Наљешковићев докази против Коперниковог учења сада изгледају највише и лако се могу побити, али у оно време не. И највећи умови тада су се питали: зашто тогоско буре избачено вертикално у вис не падне далеко на запад од места испаливања, јер ако се Земља креће, она то мора чинити великом брзином због своје величине, па ће се и место испаливања далеко измаћи док је буре у ваздуху; зашто ветар не дува увек са истока, као што дува у лице човеку који трчи, пошто Земља промиче испод њега у правцу од запада ка истоку?

Ласас се зна да и буре и ваздух учествују у обртању Земље око њене осовине, па да зато не могу заостајати за њом, али у време када је Наљешковић објавио своју књигу, Галилеј је имао тек 15 година.

Признања и похвале

Иако је Наљешковић у једном делу своје књиге бранио Птолемеја подржавао једну заблуду, у осталим деловима он је веома исцрпно и савесно обрадио и изложио готово сва основна астрономска знања свога времена, не упуштајући се, ипак, у сувишне појединости.

Дубровчани су били одушевљени његовом књигом, јер је била међу првима које је неко од њих написао из ове области. Зато му је градско

веће у знак признања предало на поклон скупочени сребрни пехар на коме се налазио грб Дубровника.

За јавним признањем нису заостале ни похвале појединца нарочито због тога што је „Дијалог о сфери света“ био тако написан, да су га без великих тешкоћа могли читати и они који нису имали нарочито знање из астрономије. Многи песници славили су у својим песмама невинотога трговца али одличног астронома и песника, па један од њих, Виктор Бесалић, у сонету који му је посветио на италијанском, каже:

„Фебус (Сунце) Вама, Наљешковићу, казује нове и сјајне риме и природа своје тајне слике, а Уранија Вам показује све светове, све мере, откуд се свака звезда креће и небо се миче...“

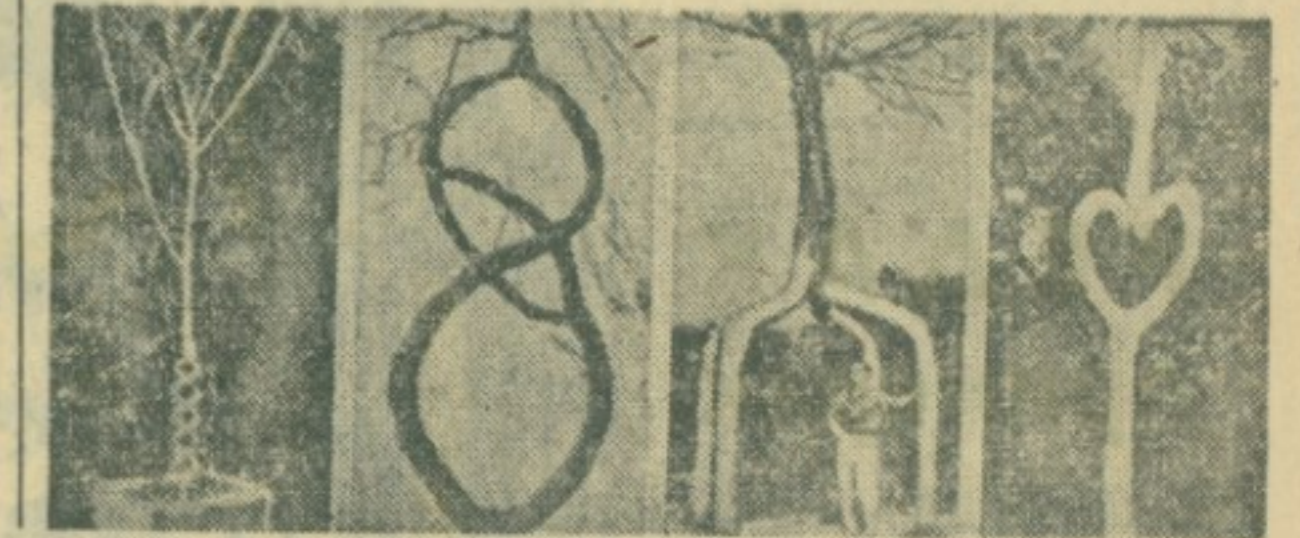
НАРКОТИЧНИ МЕЦИ ЗА МЕДВЕДЕ

Да би се добио бар приближно тачан преглед биолошког и здравственог стања мрких медведа, у америчкој Савезној Држави Вирџинији почела је пре извесног времена акција стручног прегледа медведа који живе у слободи. То се постиже употребом нарочитих безбедних метала који у себи садрже неко средство за наркозу под чијим дејством „мече“ чврсто спавају шест до седам часова. За то време медведу измере дужину и тежину, маркирају га, а у случају да је рањен или болестан, добија лекове и потребне инјекције.

У Вирџинији има око 1.100 мрких медведа од којих је досад 40 већ прегледано.

ДРВО-ЗАВРТАЊ И ДРВО-СРЦЕ

Тешко је наићи на једном месту на толико дрвећа необичног облика. Стабло једног од њих изумиљено је као какав циноски завртањ; гране другог дрвета образују огроман пешчани часовник; треће потсећа на четвороног чудовиште а раздвојено стабло четвртог извило се у облику срца. Ово необично дрвеће краси један кутак воћњака једног америчког воћара-аматера. Њиховом одгајивању он је посветио више од 30 година.

БРАНИЛАЦ ПТОЛОМЕЈА

У малој Јадранској републици Дубровнику, живео је у 16 веку један песник, комедиограф и астроном. Закупљен је био стално трговачким пословима и бригама које су они стварали у то несигурно време када се отоманско царство приближавало врхунцу своје моћи, а везе са Новим Светом још се нису учврстале и потисле трговину са земљама Блиског и Средњег Истока. Испуњен надом и спрешњом, пењао се спршним степенцима на градске белеме и дуго посматрао пучину у правцу Цавтата, нећи ли у даљини спазити бело једро брода који ће, ако избегне заседама гусара, изручити пред њега робу за продају у Босни и Србији. Или се унапред погађао са кирџијама, мерно со и коже, вуну и уље, писао признанице и бранио се од порезника.

Такав је био свакодневни живот књижевника и астронома Николе Наљешковића, у овему сличан животу других Дубровчана његова сталежа. Али било је и разлике, јер је Наљешковић умео да нађе времена и љубави и за други посао — под окриљем Еутерпе, Талије и Ураније написао је велики број песама, неке комедије и пастирске игре, једно астрономско дело и расправу о календару.

Зналац звезда

Коперник је задао одлучни ударца старом схватању да је Земља у средини свемира, главни заступник тог мишљења, сматра се, био је Птоло-

меј. Дело којим је оповргао Птолемејев систем света Коперник је замислио већ 1505. године, али га је све до 1514. о-брађивао и допуњавао, а објавио га је тек 1543, непосредно пред своју смрт.

Тодико оклевање да објави једно укивну револуционарно дело није долазило из страха од инквизиције, већ због страха од последица које ће оно имати на људска схватања, јер треба из основа да их мења. Не зна се тачно, али отприлике у оно време када је Коперник разрађивао и стављао на хартију своје револуционарне идеје, између 1505. и 1514. највероватније 1510. родио се Никола Наљешковић.

Пошто су му отац и остали преци били трговци, и Никола се већ у младости почео бавити трговином, више због породичне традиције него из наклоности или способности за тај посао. Уосталом, он му је и доста прљавао ишао, а само повремено имовно стање му се поправљало. Уместо трговини, наклоност га је вукала поезији и астрономији, па је зато у овим дјелма делатности имао и знатно више успеха.

Стари хроничари његова града тврде да је Наљешковић био изврстан песник за оно време и исто тако добар познавалац звезда, цењен не само од својих суграђана, већ и далеко ван белема мале Дубровачке Републике. Због тога је баш он добио позив да учествује у раду на реформи календара.

У Риму се 1582. почело озбиљно радити на реформи ју-

Нема сумње да пушачи на лулу у многоме треба да су захвални Наполеону. То никако не значи да је он изумео лулу, јер он је чак био непушач, а стотинама година пре него што је напустио родну Корзику да би у Паризу ступио у војну школу, људи су правили луле од иловаче и разог другог материјала.

Какве онда везе има Наполеон с пушењем на лулу? Он лично баш никако. Али...

Педесетих година прошлог века — и не без извесног суделовања Наполеона III који се радо грејао на сунцу славе свог великог стрица — у Паризу је завладала мода Наполеоновог култа. Сваке године његови обожаваоци предузимали су неку врсту ходочашћа на Корзику да би тамо прославили рођендан „малог каптара“. Једне године кренуо је на то ходочашће и један фабрикант лула, који је био истовремено и

ЈЕДНУ РАЗБИО ДРУГУ ИЗМИСЛИО

страстан пушач па је, природно, понео на пут своју најбољу лулу од морске пене.

Такве луле су веома лепе на изглед и на њима се, кажу „стручњаци“, одлично пуши. Али, тешко неопрезном пушачу ако му његова лепа лула испадне из руке; отићи ће на хиљаду комада. Париским фабриканту догодило се баш то: испустио је своју лулу и она се разбила о тврди корзијански камењар. Човек је био несрећан јер није могао да пуши. Тада му је неко од сапутника предложио да проба да своју скупочену лулу привремено замени једном више него јевтним дрвеном лулом какве од корена домаћег вреса праве корзијански сељаци и рибари. Фабрикант је прервио слегао раменима. Како може дрвена сељачка лула да замени једну лулу од морске пене? Али, страст за

пушењем била је јача од његовог презира према „сељачким лулама“, па је он од једног рибара купио за неколико сува једну лепо издјелану лулу и на своје огромно запрепашћење открио да је то најбоља лула на коју је икад пушио. Јер, корен од вреса је најбоље, може се чак рећи једино дрво од кога се добијају заиста добре „главе“ за луле.

Своје искуство с Корзике париски фабрикант је више него добро искористио. Разбијена лула од морске пене хиљадоструко му се исплатила. Одмах по повратку у Париз почео је да производи „дрвене“ луле и готово преконоћ постао милионар. Из Париза су се луле од вресовог корена рашириле по читавом свету. На смени два века оне су освојиле Енглеску, која је убрзо претрела Француској славу најбољег произвођача лула.

Било је висок три и по метра и тежак шест и по тона. Обим сваке од његових ногу износио је метар и по. Сваког дана појео би за ручак пуно буре кромпира, петнаест великих хлебова, око два килограма црног лука и све би то заллио буренцетом пива. Звао се Јумбо и био је најпознатији слон који је икад живео.

Јумбо је био висок свега један метар кад га је, 1861 године, у Етиопији уловила једна група Арапа који су га одмах продали неком баварском скупљачу дивљих животиња. Баварац га је убрзо препродао зоолошком врту у Паризу. Ни ту се није дуго задржао: зоолошки врт извршио је трансфер са лондонским зоолошким вртом и дао Јумба за једног носорога.

Негде око седме године његов апетит нагло се повећао: сваког дана појео би преко сто килограма сена. Волео је јабуке, а лондонска деца просто су га кљукала бонбонама. Он им је узвраћао тиме што би, корачајући достојанствено, шаптастама зоолошког врта с буљуком дече на својим леђима. Изгледало је да у тој шетњи он ужива исто колико и деца: увек би спремно клекнуо да би му се она могла попети на леђа.

Барнум, сопственик великог америчког циркуса-менажерије видео је Јумба неколико пута и био је спреман да га купи без обзира на цену. Али, Јумбо није био за продају.

Велики слон нарочито је волео свог чувара Метјуа Скота у кога је имао бескрајно поверење. Чувар „Скоти“, човек прихрнутих заковрчених бркова који је стално носио на глави цилиндар, живео је сам у једној собици у зоолошком врту, поклањајући свом љубимцу читаво своје време и делећи с њим свој виски и дуван за жвакање.

Тада су изненада, 1882 године, допрле до Барнума гла-

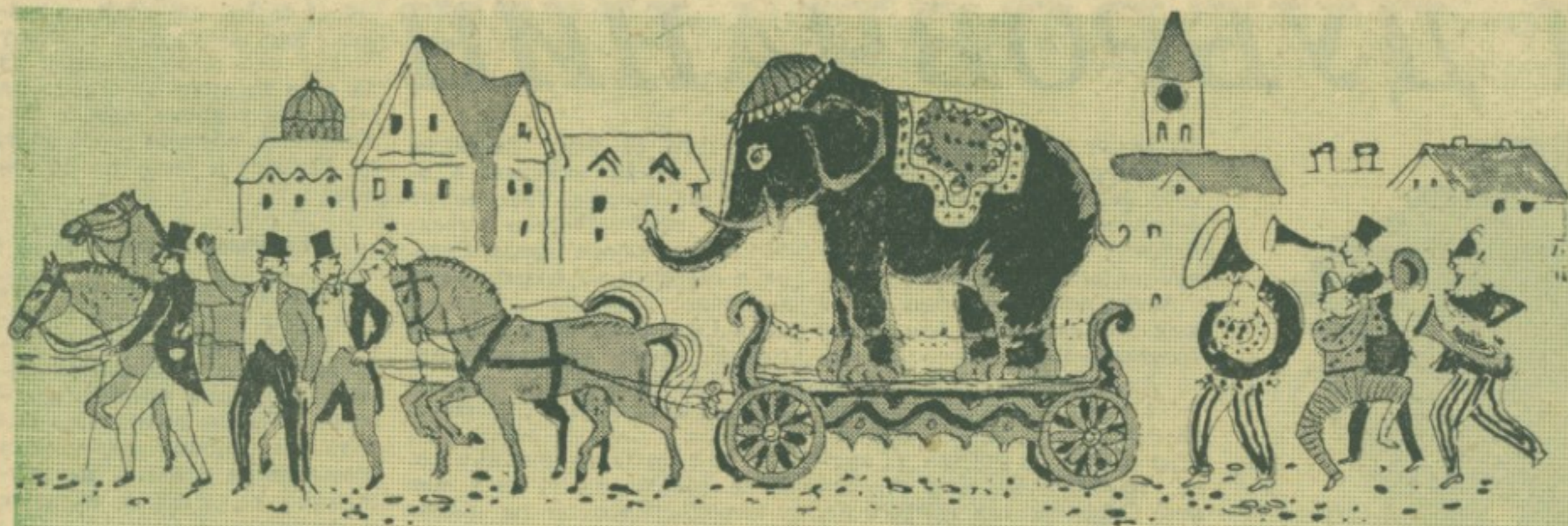
РЕДАК примерак

На риблијој пијаци у Хамбургу праву сензацију је изазвао један ретки становник мора с личицима дугим преко 50 сантиметара. Ова чудна морска животиња, која носи научно име „церација холбели крој“, веома се ретко налази, и то на великим дубинама, у водама Исланда, Гренланда и крај источне обале Канаде. Њено округласто тело спљоштено је на боковима. Глава јој је готово исто толико велика као и труп, са сићушним очима и веома уским шкржњим отворима. На врховима два дуга пинка налазе се мали светлећи органи налики на пупољке. Ове рибе просечно су дугачке један метар. Све ово односи се само на женке на чијем се трбуху налази и приљубљен један мужјак — понекад и више њих — који води потпуно паразитски живот. Мужјак је дуг свега 8 до 16 сантиметара. Примерак који је доспео на риблију пијаци у Хамбургу био је уловљен на дубини од 550 метара.

МОРСКА ВОДА појачава оштрину вида

У институту „Филов“ у СССР добијен је из морске воде елемент који се примењује при лечењу велике кратковидости. Већ после прве инјекције је од два кубика овог препарата јачина вида се побољшала. Лечење се завршава са десет инјекција.

Клинички опити и са неким другим препаратима добијеним из органских састојака морске воде, показали су се корисним при лечењу атрофије очног нерва.

ЕПИТАФ ЈЕДНОМ СЛОНУ

сине да је Јумбо променио буд, да се с њим тешко излази на крај и да често добија нападе беса. Сместа је својим агентима у Енглеској послао поруку „Понудите за Јумба 10.000 долара“. Одговор је стигао неочекивано брзо: „Понуда примљена“.

После неколико дана, кад су лондонски листови донели вест о овој продаји, стале су да пристижу хиљаде и хиљаде писама, од којих су многа била написана неизвежбаним децим рукописом, са жарком молбом

да Јумбо остане у Енглеској. За неколико дана био је створен фонд од добровољних прилога за Јумбово откупљивање, али је Барнум одбио све понуде. Јумбова цена, заправо понуда за њега скакала је из дана у дан, телеграми су само летели преко океана. Лист „Њу јорк Хералд“, коментаришући ову борбу око Јумба, написао је — у шали разуме се — да је по свему судећи рат између Енглеске и Америке неизбежан.

Кад ни покушај да се одла-

зак Јумбов спречи забраном лондонског лорд-мера није успео, хиљаде Британаца похрлиле су да последњи пут виде чувеног слона. Ред пред улазак у зоолошки врт данима је био дуг читав километар.

Јумбово име преплавило је целу Енглеску: Јумбо-цигарете, Јумбо-шешири, Јумбо-кравате, Јумбо-салата, Јумбо-сладолед...

Дрводеле су журно градили кавез у коме је Јумбо имао да креће на свој дуги пут. Али, кад га је Јумбо угледао, легао

је на земљу и нико га није могао натерати да устане и уђе у њега.

Барнумови агенти, доведени до ивице очајања, уплашено су телеграфисали у Америку: „Јумбо неће да се покрене. Шта да чинимо?“

„Пустите га да лежи докле год хоће — одговорио је Барнум телеграмом. — И то се исплати због рекламе.“

Најзад употребивши Скотија као мамац, некако су приволили Јумба да уђе у кавез. На пут су га повели рано узору,

али су упркос томе улице биле препуне света који је дошао да испрати Јумба и да посматра његово укрцавање на брод „Асирски монарх“.

Јумбо је стигао у Њујорк 9 априла 1882 године. На доку је стајао специјални комитет за дочек са седамдесетједногодишњим Барнумом на челу. Кроз улице Њујорка прошла је чудна поворка: комитет за дочек, затим Јумбов кавез постављен на специјална кола у која су била упряжена 22 коња, блех-музика и читава чета артиста.

За свега десет дана Јумбо је зарадио више но што је износила укупна свота коју је Барнум издао за његову куповину и превоз преко океана. На крају првог месеца циркуска каса могла је да забележи 280.000 долара чистог прихода од Јумба.

После њујоршке „премијере“ дошла је турнеја по читавој Америци. Три године путовао је Јумбо, праћен увек чуварем Скотијем који се није могао одвојити од свог великог љубимца, по Сједињеним Државама и Канади.

Једне ноћи, 15 септембра 1885 године, циркус се утоварио у вагоне на споредном колосеку у близини града Сент Томас, у Канади. Скоти је водио 24-огодишњег Јумба дуж трачница када је на њих, тучећи, наишао један теретни воз. За тренутак су човек и животиња стали укочени од изненађења. „Бежи, Јумбо, бежи“ — повикао је најзад Скоти и гурнуо га низ насип. Али, било је касно...

Сутрадан су све америчке новине донеле тужну вест. По Барнумовој жељи, Јумбо није био покопан као остале угинуле циркуске животиње. Његова кожа је испуњена и поклоњена музеју колеџа Тафтс у близини Бостона, где и данас може да се види, а његов циновски скелет налази се у Америкком природњачком музеју у Њујорку.

Метју Скот — остао је у Америци. Посетиоци музеја Тафтс често су га затицали како нежно, милује безживотну кожу и тепа јој као да је пред њим жив Јумбо.

ТВОРАЦ СТРИПА?

Свако мисли да је стрип популаран у Америци и да се отуда раширио по свету. Међутим, ових дана је једна западнонемачка агенција објавила чланак у коме се каже да је „отац“ стрипа франкфуртски лекар Хајрих Хофман, који је живео у прошлом веку.

Да би васпитавао свог сина он му је у свескама мастилом цртао разне цртеже испод којих је исписивао стихове.

Ове његове „стрипове“ су прихватили књижевари па је тако настало ново издавачко предузеће које их је штампало. Али он је поставио услов да се штампала само његови стрипови. Временом није могао сам да задовољава потребе издавачког предузећа те је ангажовао цртаче и отворио „праву“ радионицу за израду стрипова.

Поводом 150-годишњице рођења „оца“ стрипа у Франкфурту је у Историском музеју недавно отворена изложба посвећена његовим књигама за децу.

СРЕЋА у несрећи

Немачки пилот Хајнц Кребел учествовао је недавно на неком аеромитингу у близини Копенхагена. Требало је да искочи из авиона са висине од 1.000 метара а падобран да отвори у последњем тренутку. Међутим, приликом отварања падобрана он је погрешно оценио брзину ветра тако да га је он бацио на електричне водове високог напона. Неколико минута је остао да виси на жици док није стигао један хеликоптер да га спасе.

НАЈБРЖЕ ВОЖЊЕ

НА ЗЕМЉИ, ВОДИ И ВАЗДУХУ

НА ЗЕМЉИ

- 1784 путовање поштанским колима Њујорк—Бостон брзином 7 миља на сат.
- 1934 Унион Пацифик железницом од Дикса до Потера брзином од 120 миља на сат.
- 1957 Сом Хенкс на трци Индијанополис 135,6 миља на сат.

НА МОРУ

- 1492 Колумбо је са своје 3 лађе прешао Атлантик за 70 дана.
- 1833 пароброд „Ројал Вилијам“ скратио је време преласка на 25 дана.
- 1952 „Јунајтед Стејтс“ забележио је — 3 дана, 10 сати и 40 минута.

У ВАЗДУХУ

- 1903 Браћа Рајт на првом лету превазишли су 40 метара за 12 секунди.
- 1927 Линдберг је сам прешао Атлантик од Њујорка до Париза за 33,5 сати.
- 1958 Беинг 707 од Њујорка до Париза за 8 сати и 20 минута.

Првих 100.000 година човек је био задовољан брзином коју су му омогућавале сопствене ноге — 4 миље на сат. Ако се журно могао се бацити полудивљем коњу на врат рескирајући да сломе сопствени, и тако је прелазно простор брзином од 30 миља на сат. Могао је такође да се ухвати за дрво које плива и да веслајући помамно, пловити.

Отприлике 4.000 година пре наше ере неко је два дрвена котура причврстио за осовину и то назвао колима. Неко је разапео парче платна на свој сплав и одједрио у далеке земље да тамо тргује или пљачка. То је за човека био довољан напредак у превозињу и остао је без промене све до 17. столећа, када је неки Холанданин ставио точкове на своју једрилицу али то није дало никакве резултате.

Проналазак парне машине није нарочито узбудио свет све док се неколико њих нису истовремено појавили са намером да конструишу машину која ће сама себе покретати. Стварно важни датуми су 1823 година када је успешно прорадила прва машина са унутрашњим сагоревањем и 1825 година када се први пут у историји захуктала парна локомотива. То је био почетак човекове артоглаве трке за брзином.

206 миља на сат

Воз који је 29 марта 1955 године протунуо кроз мало француско место Иу постигао је брзину од 206 миља на сат. Сем измењеног односа зупча-

ника који је омогућио да се снага мотора користи за постизање велике брзине, ова локомотива се врло мало разликовала од обичне француске електричне локомотиве.

Најтежи проблем је био како прелазити повећану електричну енергију тролном систему докомотиве. Отпор ваздуха који се јавља при брзини већој од 200 миља тражио је машинску снагу 12.500 коњских снага што је три пута снажнија машина од нормалне. Биле су потребне специјалне инсталације каблова веће волтаже и још неки додаци.

249 миља на сат

Чамац чудног изгледа је последњи турбомлазни хидроплан „Плава птица“. Њиме је управљао Доналд Кембел водећи се преко језера Конистон у Енглеској новембра прошле год. и поставио нови рекорд на води прелазећи 249 миља на сат.

Управљање хидропланом је породична традиција Кембела. Отац, сер Малколм Кембел, једновремено је држао рекорде брзине на води и на земљи возећи млазну Плаву птицу 1947 године. Данашња Плава птица тешка је 2,5 тоне, саграђена је од високо отпорног челика и има млазни мотор са притиском од 4.000 фунти. Са њом је Доналд пробио „водену баријеру“, сличну звучној у ваздуху, и намерава да достигне 300 миља и сруши рекорд брзине Цона Коба на земљи.

394 миље на сат

Бонвилске слане равнице у Утаху постају крајем сваког

лета идеални терени за брзинске вожње на једну миљу. Ту је 16 септембра 1947 енглески спортиста Џон Коб постигао рекорд — 394 миље на сат.

Аеродинамички колос који је он возио био је 8,70 метара дуг а купола за возача 12 м висока. „Релтон мобил специјал“ је имао 12 цилиндера са 2.500 коњских снага... Коб који је провео цео живот играјући се брзином рекао је да му је циљ да достигне 400 миља, што је независно и постигао. Подједнако олушевљен и за вожњу чамцем погинуо је 1952 године покушавајући да достигне 200 миља на сат.

632 миље на сат

Најбржи човек на земљи Џон Степ рекао је после своје историјске вожње на ракетним саоницама:

— Осећао сам као да су ми очи биле ишчупане из главе.

Причвршћен каишевима за своје седиште Степ је у Холомену, 10 децембра 1954 године достигао рекорд у брзини од 632 миље на сат после испаливања девет ракета које су терале саонице. Поред тога што је постигао рекорд у брзини Степ је показао да људски организам може издржати нарочито јак ветар, јер је он на саоницама био готово потпуно незаклоњен.

Саонице су клизиле на својим челичним клизачима да би трење било минимално. При крају стазе дуге 1050 метара кочење се обављало спушта-

њем доплатица у воду између шина.

2.260 миља на сат

У Калифорнији је авион В150 са 9.000 метара пустио Бел Х-2 ракетни авион који је свој кљун сличан колибровом ухватио у висину. Два минута касније то је била само гомила разбијених делова у пустињи Мојова а пилот је био мртав. Али тог дана, 7 септембра 1956 године, ипак је био постављен светски рекорд за лет авионом којим је управљао човек.

Авион Х-2 је имао необичну грађу да би издржао температуру „термичког хилума“. Ракетни авиони који се сада испробавају могу и да премаше брзину од 2.260 миља на сат и висину — 37.800 метара, али за то они дугују много — пиониру Х-2.

18.000 миља на сат

Најбржи човек са овог света ће бити први путник на сателиту који ће летети око Земље.

Лансиран ракетом величине Атласа или Титана човек ће се налазити у капсули у облику левка која ће обилазити Земљу на висини од око 120 миља. Брзина ракете ће достићи око 18.000 миља на сат што је потребно за постизање те висине. Са нешто већом брзином би се доспело и у вавону. После једног или више кругова испалиће се репро ракете на капсули. У следећих 15 минута брзина ће се смањити на 750 миља на сат. Тракасти падобрани и балони ће омогућити успешно спуштање вероватно на океану, одакле ће пилот бити спасен.

СПАСИЛАЦ ОД 72 ГОДИНЕ

Ове две девојчице из Тојфена на језеру Иршлу захваљујући су 72-годишњем Густаву Лишери за свој живот. Њих две су се купале у близини његове куће, и он је изненада чуо запомагање. Потрчао је и видео два детета како се боре са таласима. Без оклевања је скочио у хладну воду и успео да их извуче.

КАО ЗА ЛИСИЦУ...

„Кљуса за крадљивце аутомобила конструисао је један шведски инжењер и поставио овај механизам у педалу за гас. Чим је неупућени притисне нога му бива укљештена, а педала се укочи пошто покрене алармни сигнал.

ИЗЛИВИ ОСЕЋАЊА

Пет милијарди карата сваке врсте, почев од рођенданских честитки па до оних за изјаве саучешћа продато је прошле године у Сједињеним Америчким Државама. Ови изливи осећања америчких грађана донели су фабрикантима добит од близу 20 милијарди динара.

ДЕМОНИ И МОСКИТИ

Природа тропских предела бори се са два оружја против најезде људи: климом и заразама.

Али у неким пределима ова друга већ нестане због успешне борбе против узонах тропских зараза. Санирање терена у области Панамског Канала, као и неколико Антилских Острва служи као доказ. Чудно је да се ова борба води без помоћи самих урођеника и да се они лечењу и сузбијању зараза предају безвољно и неверљиво.

У Гуајакилу је борба против жуте грознице, која овде хара немилосрдно — трајала дуго, јер су се трговци плашили да ће им те мере довести конкурентију опрему да им отме зараду. Друга препрека су и сами урођенички лекари-врачи који свим средствима и својом моћи, а она није мала, раде против белих лекара и здравствених инспектора. И још нешто: Индијанци замишљају лечење потпуно другачије болест сматрају као последицу заризне злих духова, непојмљиво им је да би пуцање малих белих штудла могло донети спас. Празноверје, страх и неповерење урођеника велике су препреке у унапређењу тропских области. Напредак је спор али изгледа да ће истрајност на крају победити.

Урођеници Средње и Јужне Америке бацају кривицу за све болести на демоне. Вешти на њихових лекара-врача својим се само на умирење тих злих духова. Врло споро продиру сазнања модерне медицине у скривена насеља прашуме. На плантажама је живот већ напреднији. Ту се одавно води борба против москита и других штетних инсеката, који су уствари прави „зли духови“ тропских крајева.

Са великим неповерењем довољшавају Гуајаиро-Индијанци да их „бели чаробњак“ важи цинично. Само успех важици-сања можда ће довести ове људе до сазнања како се треба борити против домаћих чаробњака.

Иако је у болници у срцу дивљине, у горњем току реке Амазоне све примитивно, стотинама је људи спасено од сигурне смрти.

ПУНА СТРЕПЊЕ ДЕЧАКОВА МАЈКА ПРАТИ ВЕШТИНЕ „ДУВАН-ВЕШТИЦЕ“ ЊЕНО СРЦЕ ЈЕ ПУНО НАДЕ У УСПЕХ ЈЕР „ЧУДОТВОРЦИ“ ОДБИЈАЈУ ВЕЗНАДЕЖНЕ СЛУЧАЈЕВЕ

МОЖДА ЈЕ ТАЧНО...

Питање да ли је димљено месо шкољиво нарочито је интересовало становнике северозападне Европе. Као што је познато, кад су у питању експерименти у области исхране, они се увек врше само на животињама. Међутим, у погледу димљене хране, догодило се случајно да су лекари могли да врше опите и на људима и то на следећи начин.

На Исланду живи укупно око 165.000 становника који су познати риболовци. Њихова исхрана је веома упрошћена. Сматра се да су Исландци народ који више од ових других jede димљено месо: како рибе тако и осталих животиња које сами гаје. Сваке године они улове 520.000 тона лососа и моруне, док њихова стада броје око 500.000 оваца. Пошто углавном димљена риба и месо претставља сва три дневна obroка, дошло се на мисао да вероватно у таквој храни лежи узрок што 50% становника ове мале државе умире од рака.

Чим се сазнало за ову претпоставку, друге приморске земље северозападне Европе одлучиле су да испитају случај због својих становника. Приликом вршења опита најдаље је, ипак, отишао Исландци Нилс Данган, професор универзитета у Рејкјавику и директор Канцеролошког института. Он је у својој лабораторији хранио 25 мишева искључиво димљеним месом и већ после неколико дана 21 миш је оболео од рака. Затим је извршио неке измене у исхрани. Поред 20 грама димљеног меса, давао је сваког дана и другу, разноврсну храну. Догодило се да су од преостала 4 миша свега 2 оболела од рака и то тек после 18 месеци. После тога доктор Данган наставно је испитивање и дошао до закључка да димљена храна претставља узрок обољења од рака, али ако се узима у већој количини. Када се обим овакве исхране смањи и употпуни витаминском храном, становници Исланда неће бити угрожени канцерозним обољењима.

БУНАРИ У КОСТАРИКИ СУ ПОД СТАЛНОМ КОНТРОЛОМ. НА ОВАЈ НАЧИН СУ УВЕЛИКО СМАЊЕНЕ ЕПИДЕМИЈЕ. СВАКИ ПРЕГЛЕДАНИ БУНАР ОЗНАЧЕН ЈЕ ШАРЕНОМ ЗАСТАВИЦОМ

СВАКО ЖЕЛИ ДА ПОМОГНЕ. РОВАК МАЛОГ БОЛЕСНИКА НАМАЗАО ЈЕ ЛИЦЕ ДА ВИ ПРЕПЛАШИО ЗЛЕ ДУХОВЕ

РЕПОРТАЖА ИЗ

ПАКЛА

заглушујући тресак. Уз огромно јато варница сруши се цела инсталација жичане железнице којом су дошли. Последња веза са спољним светом била је прекинута.

Следеће пола сата новинар је провео непрестано трчећи од једног до другог места са којих су становници и ватрогасци, полако узмичући, успевали да задрже надирање пламена у просторије где су се налазили стари, жене и деца. Чуо је небројене незване приче очевидца о томе како их је пожар проудио. Посматрао је како се до малопре беспомоћни људи пожртвовано боре прскајући пену у изворе ватреног змаја.

За то време су се са спољне стране некако пробиле још десетине кола ватрогасних бригада. Све снаге су усмерене на стварање једног пролаза кроз пламен којим би се спасли људи окружени ватром. И то им је постепено полазило из руку.

Најзад су ватрогасци успели на једном месту да пробију пут кроз ватру. Износили су децу, дизали мајке које су падале по врелим црмобама, али је и последњи становник опкољених кућа био спасен. Напољу су чекала амбулантна кола. Бледи и узневерени људи су брзо улазили у њих и одмах су уз урлик сирена одвожени у прихватилишта и болнице.

За њих је то био крај ове ужасне ноћи, али за Рика не. Докопавши се телефона у једној малој кафани, која је управо отворена, он је мокар, гарав, изгорелих руку диктирао своју причу.

Велике штампарске машине почеле су ускоро да се крећу, и већ после једног сата на улицу су изашла прва издања са узбудљивом репортажом.

ЖИВОТИЊА СА НАЈВИШЕ НОГУ

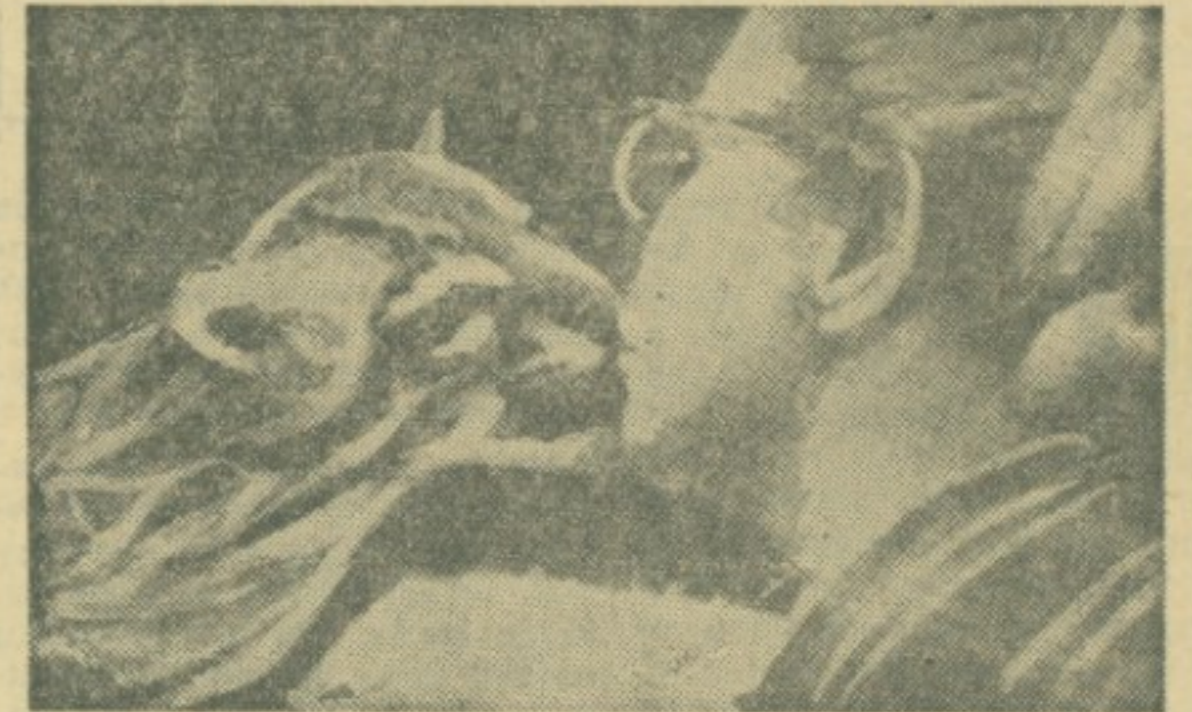
Стонога се сматра као буба са највише ногу, ретко их има са више од сто. Рекорд је потукла недавно једна коју је амерички научник Ф. Лумис пронашао у долини Панамског Канала. Ова врста стоноге је састављена из 175 сегмената, а сваки има по четири ноге, што значи да их она има укупно 700.

ОТПОРНЕ ГУМЕ

После многобројних опита извршених у Институту за научна истраживања у индустрији аутомобилских гума, совјетски научници Дагадкин и Карасов успели су да израде веома отпорне гуме на тај начин што су сирову гуму подвргли утицају гама-зракова радиоактивних елемената. У поређењу с досадашњим, нове аутомобилске гуме имају двоструко дужи век трајања.

ОПАСНО

Овај оцелот, велика дивља мачка из Јужне и Средње Америке, доспео је у једну кућу као „беба“ али није рођени у дунгли ни у зоолошком врту. Већина оцелота се увозе из Јужне Америке кад имају око шест месеци. У кући својих господара овај се понаша као домаћа мачка, долази на позив и једе у одређено време. Пошто је ипак дивља животиња са веома оштрим канџама и зубима, треба бити свепажљивији уколико је она старија. Стога са овај пољубац његове господарице сматра прилично смешним.

Овај оцелот, велика дивља мачка из Јужне и Средње Америке, доспео је у једну кућу као „беба“ али није рођени у дунгли ни у зоолошком врту. Већина оцелота се увозе из Јужне Америке кад имају око шест месеци. У кући својих господара овај се понаша као домаћа мачка, долази на позив и једе у одређено време. Пошто је ипак дивља животиња са веома оштрим канџама и зубима, треба бити свепажљивији уколико је она старија. Стога са овај пољубац његове господарице сматра прилично смешним.

Пробудило га је продорно звоњење телефона. Буновно напиша у мраку слушајући на ноћном столу. Док ју је приносио уху чуо је метални глас с другог краја:

— Хало... хало... Рик... пробуди се.

Препознавши глас ноћног уредника из своје редакције Рик Бадвајзер прогунђа:

— Добро... успео си да ме пробудиш. Шта хоћеш?

На светлећем бројчанику сата скалашке су показивале нешто више од два.

— Рик, ти знаш где су Харпер-Боцесови магацини у Бруклину... Пожар је захваћено готово цео блок. Вајмс се већ налази у пожарној команди и јавља да се упалио неки фосфор... Ситуација изгледа озбиљна... Чини ми се да он није дорастао за овакав случај... Ствар је као створена за тебе.

Када је после једва пет минута сео за волан својих кола већ се био потпуно расанио. Јака машина забрља и он пуном брзином појури ка мосту који је спајао Манхети са Бруклином.

Светлост пожара могла се још издалека видети. Требао му је добрих десетак минута да у хаосу шмркова, људи и кола пронађе команданта пожарне бригаде. Ту су се већ налазили и други новинари. Из незваничних повика и Вајмсових речи схватио је шта се десило.

Све је говорило да су ватру проузроковали сандуци са фосфорном супстанцом који су се под утицајем ваздуха истовремено упалили. Пожар се страховито брзо развио. Пламен је одједном сунуо из два потпуно супротна краја и пре него што је ико могао нешто учинити направио непробојан зид око блока станбених зграда у коме је, ништа не слутећи, спавало стотинак људи, жене и деце.

Као добром новинару Рик је било одмах јасно да би се најдраматичнија репортажа могла написати једино тамо унутра где се налазе људи окружени пламеним зидом. Дешавало се ту сигурно нешто страховито — беспомоћно су чекали на ужарену смрт, надали се и плашили, били хероји и кукавице. Ту је било место правог дописнику.

У једном тренутку Бадвајзер се нашао крај групнице ватрогасца који су расправљали о томе да ли је могуће да се неколико њих пребаци у центар пожара жичаном железницом што је стајала изнад пламеног мора. Подухват је изгледао безуман јер је требало у отвореном вагону проћи неколико десетина метара изнад ватрених језика.

Али, ако би неколико ватрогасца са ручним справама

за стварање пене успели да се пребаци до опкољених људи могли би да организују тамо све мушкарце и задрже пламен док помоћ споља не успе да савлада пожар. За трен ока се нашло петоро добровољаца. У првом тренутку нико није пристао да и Рика поведу са собом и тек после његовог упорног тражења некако попустише уз напомену да их се ништа не тиче ако му се ма шта деси.

Док је стајао у реду очекујући да буде поливен водом из шмрка, Бадвајзер је давао последње инструкције Вајмсу: — Нека редакција резервише место на првој страни за мој допис, или за вест коју ћеш ти написати о херојском подвигу неколицине ватрогасца и смрти једног новинара.

Бадвајзер се успентра до малог вагонета у коме су се већ налазили ватрогасци. Уз нагли трзај и заглашујућу шкрипу, вагонет поче да се диже у вис и да се приближава пламену. Светлост постале заслепујућа. Један пламен, уз прасак, суну у вис и готово их захвати. У истом тренутку засу их млаз воде из једног од шмркова који њихови другови са земље упереше на вагонет да би им бар мало помогли.

Јара је била толико јака да је Рик јасно видео како се мокра одела са његових сапутника испаравају. На лицима искусних ватрогасца, нави клих на опасности, јасно се видео страх. А онда се жица и вагонет заљуљаше и наставише пут преко ужареног мора.

Кад изиђоше из дима и пламена, пребацивши се на унутрашњу страну ватреног зида, Рик осети да држи од преживелог узбуђења. Склизнувши нагло низ жицу вагонет снажно удари о челични стуб и стаде. Ватрогасци почеше одмах да искачу помажући један другом да истоваре и велике боце са пеном.

Мала група спасилаца једва пронађе становнике овог острва у паклу — збијене на улазу зграде која је била најудаљенија од оба жаришта. Очи су им биле разрогачене од страха; деца прибијена уз скутове мајки плакала су.

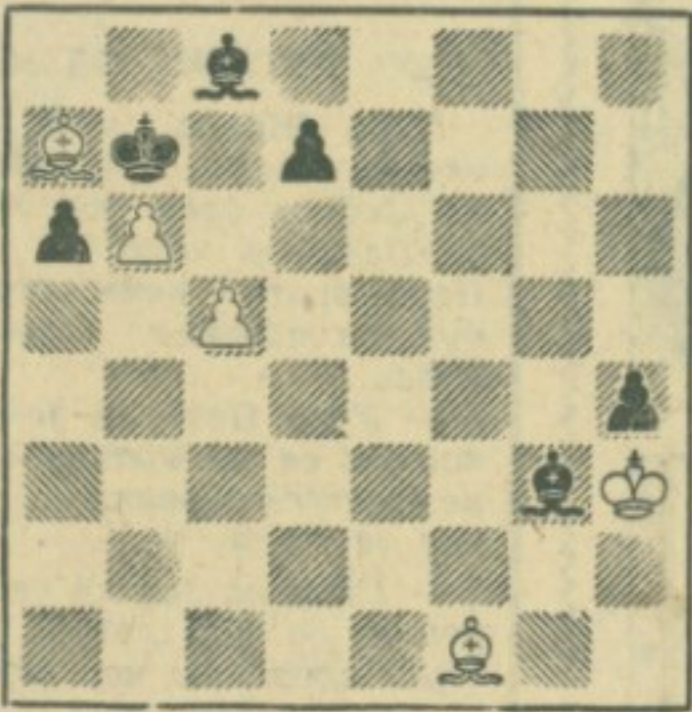
Рик се налазио управо пред великом зградом када се зачу

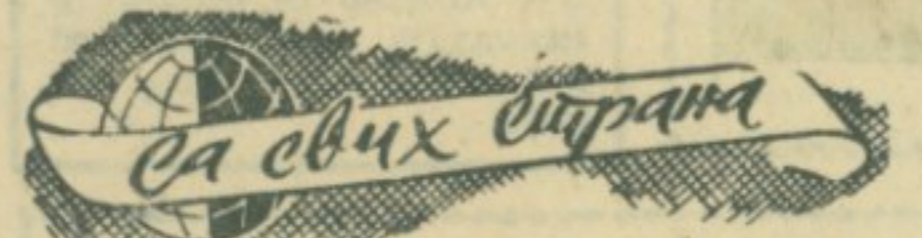
Учимо шах

LXXVII

Играла шах два стара професора. У једном тренутку фигуре дођу у овакав положај:

На потезу је био бели.
 — Мар! — узвикне бели вукући потез Лф1 — г2.
 — Ти си ма! — одговори црни вукући потез д7 — д5.
 — Пардон! — успротиви се бели. — Ти уопште не можеш да дођеш својим пешаком на поље д5, јер ја га носим својим пешаком на пољу д6. Ја играм „ан пасан“.
 — Вараш се, пријатељу. Ја имам право да идем напред својим пешаком, а чим га покренем, ти добијаш шах и мат.
 Професори су најзад били приморани да позову у помоћ друге шахисте. После дугог разговора шахисти су стали на гледиште да победа припада црном.
 Било да се сложите или не са овим мишљењем, ова ситуација вам показује колико се чудних ствари крије у шаху. Кад је повукао потез Лф1 — г2, бели је био дубоко уверен да је победа његова, а одмах затим он је био поражен.

НЕОБИЧАН АЛКОХОЛИЧАР. — У вароши Ормондвилу на Новом Зеланду у близини једног хотела живи трогодишњи јелен који се

привикао да жеђ гаси пивом. У почетку кад је долазио мали Бамби, хотелијер није знао чиме да га поји: водом или млеком, па је зато изабрао пиво. Јеленчићу се ово, изгледа, допало па сада сваког дана попије по 4 до 8 литара пива.

РАДИОСТАНИЦУ У АУТОМОБИЛУ има један лекар у Хамбургу. Преко ње одржава везу са полицијом која га преко станице позива када је потребно грађанима пружити хитну лекарску помоћ.

ЧОВЕК У ЛЕДУ. — Да би испробали ново одело специјално направљено за пилоте арктичких предела, амерички стручњаци су ста-

вили једног авијатичара међу ледене блокове. Циљ је био да се утврди колико човек под тим условима може да издржи у овом оделу.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

СУНЦЕ ИСПОД ТИГАЊА

Имајуће се завршила ни тигава деценија од првих озбиљних покушаја да се користи сунчана снага а већ су добијени значајни резултати. У Индији, где се оскудева у дрвету, већ постоје сунчани штељњаци за широку потрошњу. На Средњем Истоку и у Мексику такође су у употреби штељњаци чија је ватра од њих удаљена 150 милиона километара, а започела је производња и других предмета на сунчани погон: лампе на светионицима, апарати за слушање које употребљавају наглуви, електрични сатови, филмске камере и друго.

Сунце је, по неким, једини извор који ће моћи да задовољи све веће човекове потребе за покретачком снагом. Атомска енергија, која је требало да смени ограничене количине угља, нафте и подземног гаса, још је веома скупа, а већина земаља жели да што пре побољша живот својих грађана. Зато се толико настоји да употреба ове енергије која долази из космоса што пре поста не приступачна. Израчунато је

тим дестилисала велике количине воде која би служила за производњу струје намењене индустријским објектима. Што се тиче коришћења светлости, то ће се остварити нешто касније.

Марта 1958 постигнут је нарочити успех са сунчаном батеријом која је у вештачком сателиту Вангард упућена у васнону. Наиме, у сателиту се налазила обична батерија, али неколико недеља касније, кад су ови извори пресахли, сунчана батерија је започела рад и апарати су без застоја наставили да шаљу извештаје. Ова батерија у Вангарду служиће 200 година, до краја „живота“ и самог сателита.

Данас је готово немогућно набројати у краћем напису чему све може да користи сунчева енергија. Да поменемо само још направе за дестилацију морске воде, моторе и водене црпке. Међутим, производња штељњака је ипак узела највише маха и досада су извршене пробе са преко 200 разних модела. Колико се у томе отишло далеко показале следећи примери: у Мексику, када ђаци пођу на излет, носе и сунчане шпиретине на којима прже чувене мексиканске кобасице.

СИЈАЛИЦА ОД 600.000 СВЕЋА

Британски електронски стручњаци су направили нову сијалицу. Она је мала али је у стању да да светлост од 600.000 свећа. Прве овакве сијалице биће инсталирани на доверском светионику, а ускоро ће бити постављене на свим светионицима у Великој Британији.

Број радиоапарата и телевизора у употреби у свету

Земља	Радио апарати		Телевизори	
	1957	1958	1957	1958
Француска	10,198.000	16650.000	638.000	1,000.000
Немачка	14,623.000	15,425.000	1,118.000	2,100.000
В. Британија	15,700.000	16,000.000	7,760.000	8,900.000
Италија	6,682.470	7,650.000	673.000	1,200.000
Јапан	14,500.000	15,100.000	750.000	1,200.000
Канада	5,100.000	5,600.000	2,550.000	2,950.000

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

Којом брзином

Два пријатеља су ишла у планину. Прстигао их је један ауто и ускоро нестало иза угла. Кад су пријатељи стигли до тог угла један је рекао другоме:
 — Ми смо прешли тачно 30 метара од тренутка кад нас је ауто прстигао до тренутка кад је нестало иза угла; затим још 180 метара док смо сами стигли до угла. Ишли смо брзином четири километра на сат.
 Можете ли на основу овога да нам тачно одредите којом је брзином ишао ауто? Да ли умете да решите овај задатак?
 Ако не можете, ми ћемо вам помоћи:
 Ауто је прешао 300 метара (30 + 180) док су пријатељи прешли само 30. Ишао је дакле десет пута брже од њих, тј. 40 километара на сат.

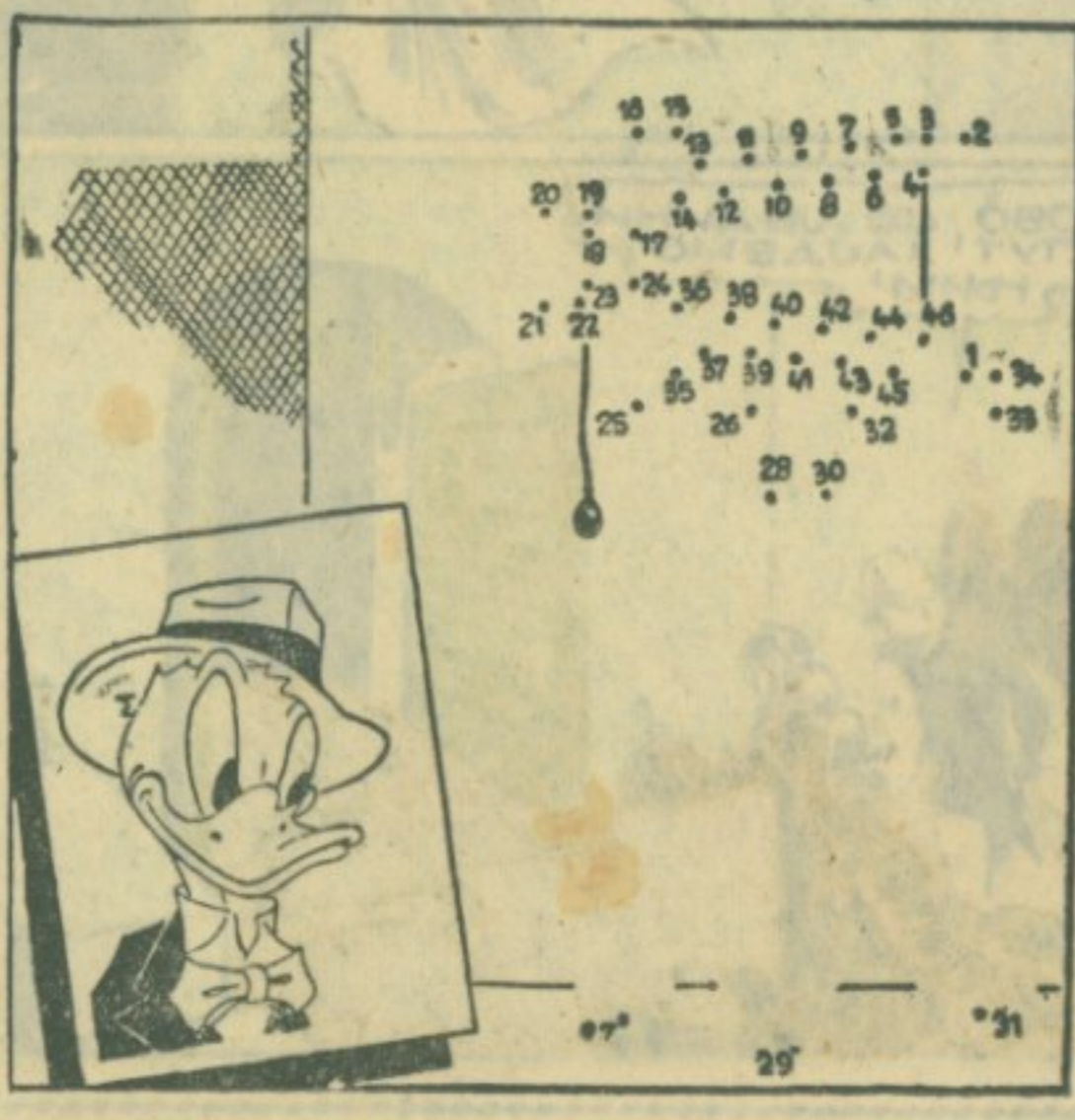
Неточњачка мудрост

Два Арабљанина пођоше у Каиро на печалбу. Дугим радом стекли су велики змањак. На повратку кући један од њих оболи од грознице. Кад је видео да му се приближава крај рекао је свој пријатељу:
 — Кад дођеш кући, предај мојој сестри колико хоћеш од моје имовине.
 Пошто је сахрањено пријатеља други печалбар узме његов новац, хиљаду дуката — и врати се у завичај.
 Дуго је размишљао колико од тог новца да да сестри овог пријатеља. Најзад се решио да јој да двеста дуката. Сиromaњина жеста се много обрадовала, али кад је доцније чула да је боат оставио много више отишла

је кадији да се пожали. Кадија је позвао печалбара на суд и упитао:
 — Је ли истина да је твој пријатељ оставио много више?
 — Јесте, оставио је хиљаду дуката, али је рекао: „Отуди мојој сестри и дај јој колико хоћеш“.
 Кадија се замислише и најзад одговорио:
 — Добро, али ти извој изврши вољу покојниковоу.

Он ти је рекао да његовој сестри даш колико ти хоћеш.
 — Јесте, и ја сам тако учинио.
 — Ииси. Ти си за себе хтео да оставиш осам стотина дуката. Значи, хоће да јој видиш још шест стотина. Ако не извршиш налог покојника, чека те тешка казна...
 Оптуженом није остало ништа друго, него да изврши пресуду мудрог кадије.

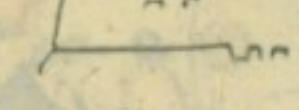
ЕЛЕГАНТНИ ПАЈА

Зашто је Паја Патак изгубио тако елегантан? То ће бити сазнати ако повећате оловком тачке означене бројевима од 1 до 46.

... на основу дугеж осматрања утврђено је да просечно ... малајско патуљасто мошусно говече најмања је животиња међу преживарима: високо је свега 20 сантиметара.
 ... у нашој земљи живи десет врста врана.
 ... једна врста антилопе има на задњем делу тела мрљу од беле длаке која блесне опукот све-

у току једне године у Београду град пада два до три дана.

... стари Грци и Римљани знали су за Кинезе још пре наше ере. Грци су их звали Синији или Тинаји, према имену племена Тсин, које је владало Кином још 770 године пре наше ере. Али, они су за њих имали још једно име сковано од старокинеске речи за свилу „сир“, које је гласило Серес, што би се могло превести као „људи који производе свилу“.

тишке кад антилопа бежи. То је знак целом чопору да прети нека опасност.

... најстарији пољопривредни факултет у свету налази се у италијанском граду Пизи; основан је 5 октобра 1840 године.

... кад мајка и младунче носорога путују, оно увек иде испред ње, док му она показује пут гуркајући га рогом у леђа.

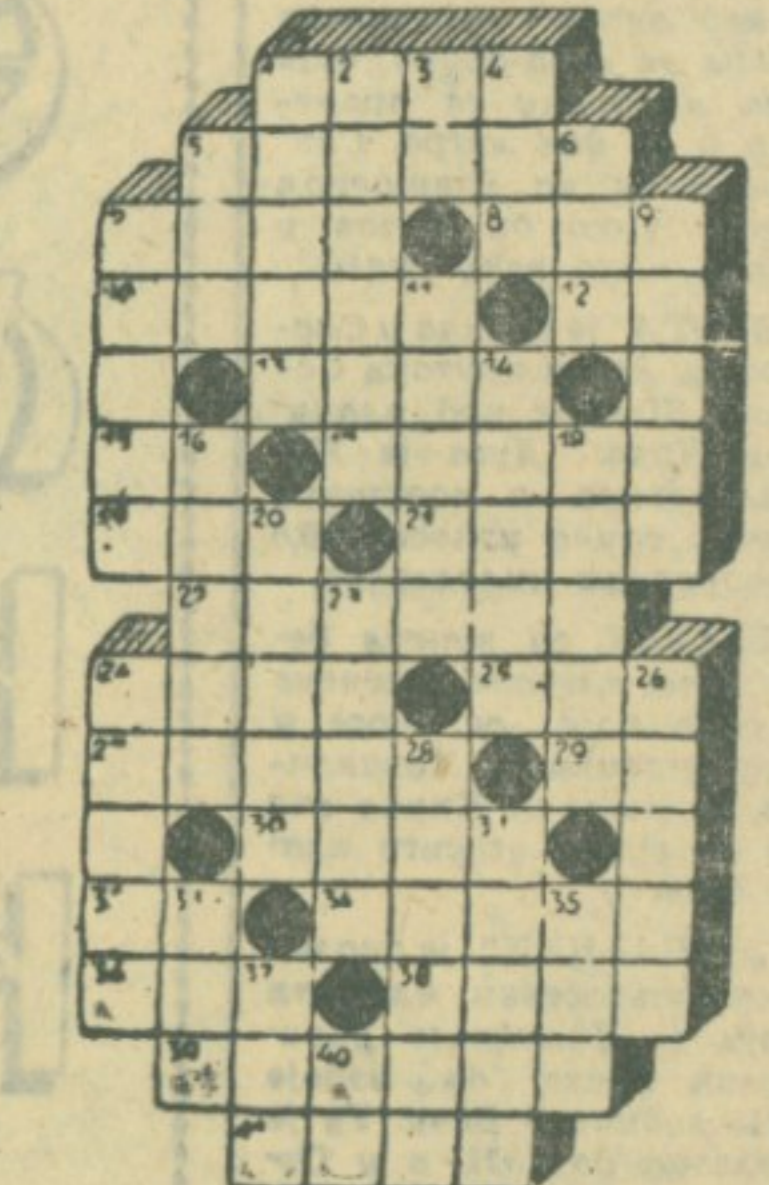
Данској, земљи познатој по квалитетном рибљем уљу, занимају искључиво Данској, земљи познатој по квалитетном рибљем уљу, занимају искључиво

... израз „вечна кућа“ за гроб потиче још из старог Египта. Наиме, Египћани су називали гроб „добрим кућом“ и „вечном кућом“.

Водоравно: 1) морски сисар; 8) град у Аустралији; 7) језеро од Малосулдских Острва; 8) језеро-лифрени број; 10) пристаниште на Црном Мору; 12) хемиски знак за рутенијум; 13) град у Француској; 15) место у Србији; 17) највећа железна човечјег тела; 19) лео терација; 21) словеначки песник и приповедач (Франце); 23) каша река; 24) фабричка дворана; 25) женско име; 27) мелодија; 29) слово латинице; 30) област у Југозападној Африци; 32) хемиски знак за титанијум; 34) место у Босни; 36) престоница старе Аргентине; 38) меда за тежину; 39) род витких антилопа; 41) мања планина.

Усправно: 1) савремени амерички књижевник („Поглед с моста“); 2) грчки јунак из Тројанског рата; 3) хемиски знак за ралон; 4) највиши врх планине Јавор; 5) прилог за време; 6) спеза; 7) каша река; 9) украјина биљка; 11) једнолична животиња; 14) громова; 16) пристаниште на Јадрану; 18) једна спортовска грана; 20) место код Сплита; 23) место у Србији; 24) музички инструмент; 25) борилница; 26) дилетант; 31) род водених папрати; 33) језеро за рад у аеродрумном систему мева; 35) друга; 37) место за пристајање бродова; 40) предлог.

РЕШЕЊА ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА
 Водоравно: 1) сисар; 8) колиба; 7) кулак; 8) По; 10) опит; 11) леш; 12) лан; 13) сито; 14) ар; 15) Мисир; 16) илеријан; 18) отац; 19) станар; 21) смело; 23) Јин; 24) Кари; 25) Ема; 26) ара; 27) Блат; 29) Ја; 30) Алкоа; 32) Јелена; 33) сара.
 Усправно: 1) Солзи; 2) алат; 3) леш; 4) Об; 5) Купари; 6) апетит; 7) Кола; 9) опорт; 11) лисица; 13) Сирано; 15) метала; 17) потера; 18) см-рад; 20) твемеса; 21) Скад; 23) капа; 25) Елида; 27) Блат; 29) ала; 31) ес.

ЦЕО ЛЕТЊИ ОДМОР

Пера Ждера није волео да плаћа своје рачуне. Једног дана досадило се Паји да чека да му Пера враги неки стари дуг, па послаше Гају по новац.

— Ујка Паја ми је рекао да се не вратим док не добијем новац, — рекао је Гаја.

— Шта, па зар си се ти решио да цео летњи распуст проведеш код мене?

НАЈКРАЊИ ПУТ

Пера Ждера хтео да пође на пристаниште да дочека Папаја, и пошто није најбоље знао пут на раскрсници се обратио једном шоферу.

— Хало, како ћу најбрже да дођем до пристаништа?

— Узмите такси.

НЕ МОЖЕ ДА СЕСЕТИ

— Хорације, дошао је један човек који би хтео да те види. Каже да је твој друг и да се зове Лепотић.

— Не могу да се сетим тога имена. Како он изгледа?

— Носи мале црне бркове.

— Колико се сећам, у гимназији није нико од нас имао мале црне бркове.

ПИТАЊА ОДОБОРИ

Шта је даико?
Где се налази речница Дрета?
Шта су бјечве?
Кад је излазио лист "Забавник"?

ОДГОВОР:

ДАИКО је јапански музички инструмент. Уствари, то је велики бубањ у облику бачве. Има из различитих: газу-даико, казура-даико, хоке-даико, тсури-даико (назива се понекад само таико). О-даико и његова мања варијанта хо-даико употребљавају се у храмовима. Сместени су на на рочито украшена постоља. Гвоздени прстенови који се налазе на средњој трупа овога инструмента омогућавају да се он лакше носи за време процесије. Ратнике прати јамагари-тин-даико, а код већих свечаности удара се о да-даико, који има мембрану са промјером и од два метра. Свирач стоји на узвишеном месту како би његов ударца имао већу снагу.

ДРЕТА је речница у Словенији, десна притока Савине. Извире под планином Чрна. Дуга је 23,7 километара, а површина њеног слива износи 120,6 квадратних километара.

БЈЕЧВЕ су вунене беле дуге плетене женске чарале које се носе у Херцеговини и Конавлима. У околини Книна оне су од сива уласито плаве боје.

"**ЗАБАВНИК**" је био поучно-књижевни алманах који је Димитрије Давидовић почео да издаје 1815 године у Бечу. Ту је излазио до 1821, а у Србији од 1833 до 1836 године. "Забавник" је био први српски алманах, по чијем је угледу доцније покренуто више алманаха.

БАШ ЧЕЛИК

